

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΧΑΡΗΣ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
«ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΑΙΩΝΑ»
ΣΥΝΟΜΙΛΩΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Χάρης Λυμπερόπουλος
«Κοντά στον αιώνα»
Συνομιλώντας με τον πατέρα μου

Θέση υπογραφής δικαιούχου/ων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας εφόσον
η υπογραφή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Όλες οι φωτογραφίες στις οποίες δεν αναφέρεται κάποιος άλλος δικαιούχος προέρχονται από το οικογενειακό αρχείο Χάρη Λυμπερόπουλου. Οι φωτογραφίες από εφημερίδες (σελ. 176, 177, 178, 260, 261) προέρχονται από την ψηφιοποιημένη συλλογή της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων.

Εκδόσεις Πατάκη – Ντοκουμέντα-βιογραφίες * Κατερίνα Λυμπεροπούλου, *Χάρης Λυμπερόπουλος, «Κοντά στον αιώνα»*: Συνομιλώντας με τον πατέρα μου * Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου * Επιμέλεια ύλης: Άρης Λαζαρίδης * Διορθώσεις: Χρίστος Κυθρεώτης * Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης * Φωτογραφία εξωφύλλου: Ο Χάρης Λυμπερόπουλος, πρωταθλητής Ελλάδος στο άλμα εις μήκος και το πένταθλο (1946), αγωνίζεται στο Καλλιμάρμαρο. Οικογενειακό αρχείο Χάρη Λυμπερόπουλου * Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), Κατερίνα Λυμπεροπούλου, 2020 * Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάιος 2020 * KET Γ592 * ΚΕΠ 244/20 * ISBN 978-960-16-8415-4

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069 * ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078 * ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 * ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55 * Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Αφιερωμένο στα τέσσερα εγγόνια

Περιεχόμενα

Λίγα λόγια από τον Χάρη Λυμπερόπουλο	13
Αντί προλόγου	15
Εισαγωγή του Τίτου Ιω. Αθανασιάδη	19
Σημείωμα του επιμελητή της ύλης Άρη Λαζαρίδη	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 1922-1940: Στην Αθήνα του Μεσοπολέμου	27
Τα πρώτα χρόνια	27
Στην προπολεμική Αθήνα	38
Η αρχή της ενασχόλησης με τον στίβο και το ποδόσφαιρο: Τα πρώτα ινδάλματα, Χρήστος Μάντικας και Νίκος Σύλλας	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 1941-1946: Έφηβος στην Κατοχή	45
Γερμανική εισβολή και αγώνας επιβίωσης στην κατοχική Αθήνα ...	45
Αθλητισμός και σπουδές στη σκιά της Κατοχής	53
Τα τρία γκολ στον Ολυμπιακό	57
Η καθημερινότητα της Κατοχής	60
Η τελευταία φάση της Κατοχής και η Απελευθέρωση. Η σύλληψη και η αποτροπή της εξορίας στην Αφρική με τη μεσολάβηση του Γρηγόρη Λαμπράκη	67
Δουλειά και αθλητισμός μετά την Απελευθέρωση	77

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	1947-1950: Εμφύλιος·	
	είσοδος στον δημοσιογραφικό στίβο	99
	Το ταξίδι στην Αμερική	99
	Η στρατιωτική θητεία και ο αγώνας	
	Πανιωνίου-Μεικτής Ιωαννίνων	107
	Η καθημερινότητα στον Εμφύλιο	117
	Η πρόταση συνεργασίας με την Αθηναϊκή	119
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	1951-1960: Οι πρώτες δημοσιογραφικές	
	επιτυχίες	129
	Η συνεργασία με την Αθηναϊκή του Ιωάννη Παπαγεωργίου	129
	Ακολουθώντας τον Εμίλ Ζάτοπεκ στους Ολυμπιακούς Αγώνες	
	του 1952	135
	Η συνάντηση με τον στρατάρχη Τίτο στο Βελιγράδι	142
	Το τέλος της συνεργασίας με την Αθηναϊκή	151
	Η γνωριμία με την Έφη Μελά και οι σοκολάτες στη Βασιλεία ...	157
	Η καθημερινότητα στην Αθήνα της εποχής	167
	Η γνωριμία με τον Μπότση	171
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	1960-1967: Το πρωτοποριακό ένθετο	
	της Απογευματινής	183
	Η αρχή της συνεργασίας με την Απογευματινή και οι Ολυμπιακοί	
	Αγώνες του 1960 στη Ρώμη: το μετάλλιο του τότε διαδόχου	
	Κωνσταντίνου και ο σπουδαίος Αμπέμπε Μπικίλα	183
	Το αθλητικό τετρασέλιδο της Απογευματινής	192
	Η γνωριμία με τη δεύτερη σύζυγο Αθηνά Ρεμέντζη και ο Ιταλός	
	ηθοποιός Βάλτερ Κιάρρι	202
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	1967-1974: Η εποχή της επαγγελματικής	
	ωριμότητας	223
	Το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου	223
	Απεσταλμένος της Απογευματινής σε διεθνή αθλητικά γεγονότα.	
	Τόμμι Σμιθ και Τζον Κάρλος: οι Μαύροι Πάνθηρες	
	στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1968	224
	Ο τελικός του Διηπειρωτικού Κυπέλλου το 1971	232
	Ο Βασίλης Παπαγεωργόπουλος στους Ολυμπιακούς Αγώνες	
	του Μονάχου το 1972	238
	Η τρομοκρατική επίθεση του Μαύρου Σεπτέμβρη	244

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ζωή την περίοδο της δικτατορίας	247
Το τέλος της δικτατορίας	253
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 1975-1981: Η χρυσή περίοδος του καζίνου	
της Πάρνηθας	263
Διευθύνων σύμβουλος στο καζίνο της Πάρνηθας	263
Η ρήξη με τον Νάσο Μπότση	268
Το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα της Μεταπολίτευσης	273
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 1981-1999: Καταξίωση και μαχητική	
αρθρογραφία	279
Η επιστροφή στην Απογευματινή και η σύγκρουση	
με τον Κίμωνα Κουλούρη	279
Η οριστική αποχώρηση από την Απογευματινή	283
Η ΕΡΤ και η Φίλιππος Ένωσις	286
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 Το απόσταγμα μιας ζωής	
297	
Επίμετρο: Ο Νίκος Κατσαρός σκιαγραφεί την προσωπικότητα	
του Χάρη Λυμπερόπουλου και θυμάται τον θρυλικό Πελέ	
στο Παγκόσμιο Κύπελλο του 1966, στην Αγγλία	321
Ευχαριστίες	333

Αθήνα 3 Μαρτίου 2019

Η κόρη μου, Κατερίνα,
κάνει φίλμους κι γράφει τον
πρόλογο στο βιβλίο της που
αγοράζει κι... ξεκινάει.

Σο μωρό που βεβαιώνει είναι
όχι, όχι στα αναρροφία
είναι, πέρα για πέρα, ~~από~~
πρεφικιμένα, κι εγώ φαίνομαι
αδίστατα. Μπορεί με
όμοιο ότι δε βλέπει ότι
παίζει και ότι έχουν
και για να με δεικνύει.
Νάρετε λοιπόν.

Λίγα λόγια από τον Χάρη Λυμπερόπουλο

Αθήνα, 3 Μαρτίου 2019

Η κόρη μου, Κατερίνα, μου ζήτησε να γράψω τον πρόλογο στο βιβλίο της που αφορά τη... ζωή μου. Το μόνο που βεβαιώνω είναι ότι όλα όσα αναφέρονται είναι, πέρα για πέρα, πραγματικά, κι ας φαίνονται απίστευτα.

Μοιάζει με όνειρο ότι θα μείνει στα παιδιά και τα εγγόνια μου για να με θυμούνται.

1967-1974: Η εποχή της επαγγελματικής ωριμότητας

Το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου

Κ.Λ.: Πώς πληροφορήθηκες το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967;

Χ.Λ.: Όπως η πλειονότητα των Ελλήνων, άκουσα στο ραδιόφωνο τον εθνικό ύμνο και τις εν συνεχεία ανακοινώσεις των πραξικοπηματιών, χωρίς όμως να ξέρω τι είχε συμβεί ακριβώς. Αργότερα έμαθα πως τα τεθωρακισμένα είχαν αποκλείσει τους δρόμους σε κεντρικά σημεία της πόλης και συνειδητοποίησα πως επρόκειτο για πραξικόπημα. Η αλήθεια είναι πως εκείνες τις πρώτες ώρες ούτε οι δημοσιογράφοι δεν γνώριζαν ποιος είχε κάνει το πραξικόπημα.

Κανέννας δεν μπορούσε να φανταστεί αυτό που έγινε τελικά. Τα υποθετικά σενάρια ανέφεραν πως η κίνηση αυτή οφειλόταν σε κάποιον από τους στρατηγούς που απασχολούσαν έντονα την επικαιρότητα ή στον βασιλιά Κωνσταντίνο Β'. Οι πληροφορίες για τον Παπαδόπουλο συνοδεύτηκαν από τα γεγονότα της δολιοφθοράς των οχημάτων στην Ορεστιάδα, τον Ιούνιο του 1965.*

* Πρόκειται για τη δολιοφθορά που σημειώθηκε στην 117η Μοίρα Πεδινού Πυροβολικού, με έδρα την Ορεστιάδα, γνωστή και ως «Το σαμποτάζ του

Τις πρώτες ημέρες μετά την εκδήλωση του πραξικοπήματος είχε διακοπεί κάθε δραστηριότητα, αφού οι περισσότερες δομές και υπηρεσίες ήταν σχεδόν διαλυμένες. Επικρατούσε αβεβαιότητα για την εξέλιξη της κατάστασης. Προσωπικά, επέλεξα ν' ακολουθήσω την πάγια τακτική μου σε παρόμοιες περιπτώσεις: να μην εμπλακώ καθόλου στα πολιτικά και κοινωνικά τεκταινόμενα. Γι' αυτό τον λόγο δεν μπορώ ν' αναφερθώ σε συγκεκριμένα γεγονότα της επταετίας –μολονότι είναι ευρέως γνωστά–, διότι δεν τα παρακολούθησα.

Σε ό,τι αφορά τον αθλητικό τομέα, η δικτατορία τοποθέτησε στη θέση του γενικού γραμματέα αθλητισμού τον Κωνσταντίνο Ασλανίδη. Οφείλω να ομολογήσω πως ο Ασλανίδης θέλησε να βοηθήσει στην ανάπτυξη του αθλητισμού και την προώθηση νέων, ταλαντούχων, αθλητών. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει πως από την πλευρά των αθλητών υπήρχε οποιαδήποτε αποδοχή ή ταύτιση με την ιδεολογία της Χούντας: όλοι καταλάβαιναν πως οι συχνές κατηγορίες και διώξεις εναντίον των κομμουνιστών ήταν αποτέλεσμα σκευωρίας.

Απεσταλμένος της Απογευματινής σε διεθνή αθλητικά γεγονότα. Τόμμι Σμιθ και Τζον Κάρλος: οι Μαύροι Πάνθηρες στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1968

Κ.Α.: Κι ενώ στην Ελλάδα παγιώνεται η πολιτειακή μεταβολή της δικτατορίας, η παγκόσμια κοινή γνώμη αντιμετωπίζει βίαια κοινω-

Έβρου». Στην πραγματικότητα, ο διοικητής της μοίρας, και μετέπειτα δικτάτορας, Γεώργιος Παπαδόπουλος ενήργησε ως provocateur. Υποστήριξε πως οι συχνές βλάβες των οχημάτων οφείλονταν σε παράνομο δίκτυο κομμουνιστών που δρούσε στην περιοχή. Τελικά, αποδείχθηκε ότι η σκευωρία είχε οργανωθεί από τον ίδιο στο πλαίσιο του σχεδίου Περικλής αλλά και της υπόθεσης ΑΣΠΙΔΑ. (Σημείωση Τίτου Ιω. Αθανασιάδη)

νικοπολιτικά γεγονότα: την αμερικανική ανάμειξη στον πόλεμο του Βιετνάμ ή το κίνημα για την ισότητα και τα δικαιώματα των Αφροαμερικανών - που διχάζει όχι μόνο τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά το σύνολο της αμερικανικής ηπείρου. Το τεταμένο κλίμα επηρεάζει και τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 1968, στο Μεξικό. Ως απεσταλμένος της Απογευματινής, ήσουν αυτόπτης μάρτυρας όσων συνέβησαν κατά τη διάρκειά τους.

Χ.Λ.: Μιλώντας για το ζήτημα αυτό, πρέπει να ξεκινήσουμε από ένα περιστατικό που δεν είναι ευρέως γνωστό και αποτέλεσε τη θρυαλλίδα των γεγονότων. Δέκα μέρες πριν την τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων στο Μεξικό, στις 2 Οκτωβρίου 1968, πραγματοποιήθηκε μαζική φοιτητική διαμαρτυρία με αίτημα, μεταξύ άλλων, την αναγνώριση των δικαιωμάτων των Αφροαμερικανών. Ο όγκος της διαδήλωσης ανησύχησε ιδιαίτερα τους υπευθύνους των αγώνων, αλλά και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Προκειμένου να αποκατασταθεί η τάξη και η ασφάλεια στην περιοχή, αποφασίστηκε η εν ψυχρώ δολοφονία φοιτητών!

Η «σφαγή στο Τλατελόλκο», όπως έχει καταγραφεί ιστορικά, συγκαλύφθηκε από την πλειονότητα των μέσων ενημέρωσης, που από την επόμενη μέρα, και γι' αρκετές εβδομάδες, ανέφεραν πως οι νεκροί φοιτητές ήταν είκοσι πέντε... Ωστόσο, σύμφωνα με την ανεπίσημη εκδοχή, οι νεκροί ήταν εκατοντάδες! Φυσικά, κανείς δεν μπόρεσε ποτέ να μάθει την αλήθεια...

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες, παρότι αθλητική διοργάνωση, δεν έμειναν ανεπηρέαστοι από την παγκόσμια κοινωνικοπολιτική βιαιότητα. Οι διεκδικήσεις των Αφροαμερικανών για τα πολιτικά δικαιώματά τους σημαδεύονται από τη δολοφονία του Αφροαμερικανού πάστορα των Βαπτιστών, ηγέτη του κινήματος για την ισότητα και τα πολιτικά δικαιώματα των Αφροαμερικανών, ειρηνιστή και οπαδού της παθητικής αντίστασης Μάρτιν Λούθερ Κινγκ (1929-1968), στις 4 Απριλίου 1968. Τον

επόμενο μήνα ξεσπούν οι φοιτητικές ταραχές στη Γαλλία, γνωστές ως «Μάης του '68», ενώ μαίνεται ο πόλεμος στο Βιετνάμ.

Η σημαντικότερη κίνηση διαμαρτυρίας, κατά τη διάρκεια των αγώνων, έγινε στις 16 Οκτωβρίου 1968. Νικητής στο αγώνισμα των 200 μ. ήταν ο Αμερικανός Τόμμι Σμιθ (Tommie Smith), ο πρώτος που τερμάτισε σε χρόνο μικρότερο των 20 δευτερολέπτων, με επίδοση 19,83 δευτερόλεπτα. Δεύτερος ο Αυστραλός Πίτερ Νόρμαν (Peter Norman) και τρίτος ο –επίσης Αμερικανός– Τζον Κάρλος (John Carlos). Ήδη από την έναρξη της τελετής απονομής των μεταλλίων όλοι συνειδητοποίησαν πως δεν θ' ακολουθούνταν η τυπική διαδικασία.

Οι Σμιθ και Κάρλος εμφανίστηκαν στο στάδιο χωρίς παπούτσια, φορώντας μαύρες κάλτσες, διαμαρτυρόμενοι –σύμφωνα με τις αναφορές του BBC– για τις συνθήκες φτώχειας σε σημαντικό τμήμα της Αμερικής. Ενώ βρισκόταν επάνω στο βάθρο των νικητών, ο Σμιθ –που φορούσε μαύρο φουλάρι, ως ένδειξη της αφροαμερικανικής υπερηφάνειας– ύψωσε τη δεξιά γροθιά του, καλυμμένη από ένα μαύρο γάντι, σύμβολο της δύναμης των Αφροαμερικανών (Black Power), ενώ ταυτόχρονα ο Κάρλος ύψωσε την αριστερή γροθιά του, ομοίως καλυμμένη, συμβολίζοντας την αλληλεγγύη των Αφροαμερικανών (Black Solidarity). Ο καθένας τους φορούσε μόνο ένα γάντι, διότι ο Κάρλος είχε ξεχάσει το δικό του ζευγάρι. Τα χέρια τους έμειναν στη στάση αυτή και τα κεφάλια τους σκυμμένα μέχρι το τέλος της ανάκρουσης του εθνικού ύμνου της χώρας τους. Ο συγκεκριμένος χαιρετισμός ήταν το σήμα κατατεθέν των Μαύρων Πανθήρων (Black Panthers), μιας ριζοσπαστικής αφροαμερικανικής οργάνωσης που έδρασε στις ΗΠΑ από το 1966 έως το 1982. Σύμφωνα με την αποτίμηση των Αμερικανών κοινωνιολόγων, «η δράση της άλλαξε μόνιμα το περίγραμμα της αμερικανικής ταυτότητας».

Πιστεύω πως η συγκινησιακή φόρτιση του Κάρλος τον εμπόδισε να κατακτήσει το χρυσό μετάλλιο εκείνη τη μέρα – συγκέντρωνε όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να τερματίσει πρώτος, με νέα παγκόσμια επίδοση, αλλά έμεινε στην τρίτη θέση και το χάλκινο μετάλλιο...

Ο ασημένιος ολυμπιονίκης, Πίτερ Νόρμαν, ήταν ο πιο γρήγορος Αυστραλός στα 200 μ. – η εθνική επίδοσή του παραμένει ακατάρριπτη. Σφοδρός πολέμιος του ρατσισμού, μόλις ενημερώθηκε για την πρόθεση των συναθλητών του, θέλησε να τους υποστηρίξει. Τοποθετώντας στο στήθος του την κονκάρδα της Ολυμπιακής Εκστρατείας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όπως ακριβώς οι Σμιθ και Κάρλος, είχε την ευκαιρία να διαμαρτυρηθεί για τη λεγόμενη «White Australian Policy», που κυριαρχούσε στην πατρίδα του. Το γεγονός αυτό έχει ακόμη μεγαλύτερη αξία, εάν σκεφτούμε πως ο ίδιος ήταν λευκός!

Η πρωτοβουλία για τη διεξαγωγή της εκστρατείας αυτής ανήκε στον Αμερικανό κοινωνιολόγο Χάρρυ Έντουαρντς, φίλο του Σμιθ. Η πρότασή του τέθηκε σε διαβούλευση πριν την έναρξη των αγώνων – με τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ να λαμβάνει μέρος στις συζητήσεις, προτού δολοφονηθεί. Στην αρχική μορφή της, θα είχε ως αποτέλεσμα την αποχή όλων των Αφροαμερικανών, οι οποίοι αντιμετωπίζονταν ως «άλογα κούρσας» από τους λευκούς συμπολίτες τους. Το ενδεχόμενο αυτό ανησύχησε τους διοργανωτές, καθώς οι ευρύτερες συνέπειες ήταν αδύνατον να προβλεφθούν! Τελικά, προτιμήθηκε η δημιουργία της κονκάρδας για την ευαισθητοποίηση του κοινού.

Το 2006 οι δύο Αμερικανοί αθλητές παραβρέθηκαν στην πομπή της κηδείας του Νόρμαν, μεταφέροντας στους ώμους τους το φέρετρό του συναθλητή τους· είναι χαρακτηριστικό πως ο Κάρλος, τιμώντας τη μνήμη του εκλιπόντος, δήλωσε για όσα συνέβησαν το 1968:

«Πριν από την τελετή απονομής των μεταλλίων περίμενα να δω τον φόβο στα μάτια του Πίτερ Νόρμαν, καθώς δεν υπήρχε επιστροφή έπειτα απ' αυτό που ήμασταν έτοιμοι να κάνουμε. Αλλά δεν είδα τίποτε τέτοιο. Αντιθέτως, είδα αγάπη... “Θα σταθώ μαζί σου” μου είπε ο Νόρμαν. Από την πρώτη στιγμή γνωρίζαμε ότι αυτό που επρόκειτο να κάνει ήταν πολύ μεγαλύτερο απ' οποιοδήποτε αθλητικό κατόρθωμα!».

Αισθανόμουν πως είχα διττή υποχρέωση έναντι των συγκεκριμένων αθλητών. Ως δημοσιογράφος όφειλα να τους πάρω συνέντευξη και ως άνθρωπος να τους σφίξω το χέρι για την πρωτοβουλία αυτή.

Ωστόσο, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) δεν αντιμετώπισε θετικά τη διαμαρτυρία τους. Οι άμεσες συνέπειες αποτυπώθηκαν με τα μελανότερα χρώματα στην ιστορία του ολυμπιακού κινήματος. Η ανακοίνωση με την οποία οι δύο Αμερικανοί αθλητές αποβλήθηκαν από το Ολυμπιακό Χωριό –επέστρεψαν εσπευσμένα στις ΗΠΑ και τους αφαιρέθηκαν τα μετάλλια που είχαν κερδίσει– αναφέρει πως η πράξη των Σμιθ και Κάρλος αποτελεί κατάφωρη παραβίαση των κανονισμών των Ολυμπιακών Αγώνων! Ως εκ τούτου, τους απαγορεύτηκε η συμμετοχή στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Παρόμοια υποδοχή είχαν με την άφιξή τους στις ΗΠΑ· η προσπάθεια του επίσημου κράτους να τους απαξιώσει και να τους περιθωριοποιήσει ήταν συστηματική...

«Όταν κερδίζουμε μετάλλια είμαστε Αμερικανοί, αλλά μόλις κάνουμε κάτι “κακό” είμαστε απλώς νέγροι!» δήλωναν οι δύο αθλητές.

Πράγματι, εκπροσωπώντας τις ΗΠΑ, είχαν κερδίσει πολλά μετάλλια, κατέχοντας αρκετές παγκόσμιες επιδόσεις τόσο στα ατομικά όσο και στα ομαδικά αγωνίσματα του στίβου. Έκτοτε προσπάθησαν να παραμείνουν στον χώρο του αθλητισμού ασχολούμενοι με το αμερικανικό ποδόσφαιρο, προπο-

νώντας μικρές ομάδες, ενώ οι οικογένειές τους δέχονταν απειλές για τη ζωή των μελών τους.

Τουλάχιστον, οι Σμιθ και Κάρλος είχαν την «τύχη» ν' αποκατασταθούν ηθικά ενώ βρίσκονται ακόμη εν ζωή. Μια αποκατάσταση που ξεκίνησε σταδιακά τη δεκαετία του '90. Όταν το κίνημα για την ισότητα και τα πολιτικά δικαιώματα άρχισε ν' αποφέρει τους πρώτους σημαντικούς καρπούς, οι άλλοτε νέγροι έγιναν ήρωες για κάθε Αφροαμερικανό ή, γενικότερα, ακτιβιστή...

Δυστυχώς, δεν συνέβη το ίδιο στην περίπτωση του Πίτερ Νόρμαν. Η ρατσιστική κυβέρνηση της Αυστραλίας τον εξοστράκισε. Ήταν ο «εθνικός παρίας». Μέχρι τον θάνατό του, το 2006, η πατρίδα του δεν είχε αναγνωρίσει τη δίκαιη στάση του. Αυτό έγινε μόλις το 2012, όταν τ' όνομά του συμπεριλήφθηκε στη λίστα με τους καλύτερους αθλητές της χώρας, ενώ το αυστραλιανό κοινοβούλιο –μετά τη μακρόχρονη επιμονή βουλευτών και οργανώσεων– κατέληξε σε απόφαση δημόσιας συγγνώμης.

Κ.Λ.: Αναφορικά με την παρουσία της Ελλάδας στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1968, στο Μεξικό, ποιες ήταν οι αξιοσημείωτες διακρίσεις μας;

Χ.Λ.: Πρώτ' απ' όλα πρέπει ν' αναφερθώ στο χάλκινο μετάλλιο του Πέτρου Γαλακτόπουλου στην κατηγορία των 70 κιλών της ελληνορωμαϊκής πάλης – το μοναδικό που κέρδισε η χώρα μας.

Επίσης, σημαντικές πιθανότητες για την κατάκτηση ενός μεταλλίου είχε και ο Χρήστος Παπανικολάου, στο άλμα επί κοντώ. Οι επιδόσεις και οι διακρίσεις που είχε στο ενεργητικό του μέχρι το 1968 έκαναν όλους εμάς, τους Έλληνες δημοσιογράφους, να πιστεύουμε ότι ήταν ο μοναδικός αθλητής μας

που μπορούσε ν' ανέβει στο βάθρο των τριών νικητών. Εξαιτίας της σπουδαίας περιστάσης, λήφθηκε μια πρωτοποριακή απόφαση για τα δεδομένα της εποχής: ενώ βρισκόμουν στο Μεξικό –απεσταλμένος της Απογευματινής–, τηλεφώνησα στην Αθήνα και μετέδωσα ολόκληρο το αγώνισμα, λεπτό προς λεπτό, κατ' αυτόν τον τρόπο. Ο στόχος μας ήταν, μόλις ανακοινωνόταν το τελικό αποτέλεσμα για τον Παπανικολάου, να ήμασταν οι πρώτοι που θα το δημοσιεύαμε!

Θυμάμαι χαρακτηριστικά πως η συγκεκριμένη μαραθώνια συνδιάλεξη διήρκεσε από τις πέντε το απόγευμα μέχρι τις έντεκα το βράδυ, όταν ολοκληρώθηκε το αγώνισμα: περιέγραφα στον Νίκο Κατσαρό, ο οποίος βρισκόταν στην Αθήνα, τις προσπάθειες όλων των αθλητών – με έμφαση, βέβαια, στη συμμετοχή του Έλληνα επικοντιστή. Πράγματι, καταφέραμε να έχουμε πρώτοι τ' αποτελέσματα, αλλά η χώρα μας δεν κέρδισε το πολυπόθητο μετάλλιο. Όπως αναμενόταν, χρυσός ολυμπιονίκης αναδείχθηκε ο Αμερικανός Μπομπ Σίγκρεν (Bob Seagren). Δεύτερος ήταν ο Δυτικογερμανός Κλάους Σιπρόφσκι (Claus Schiprowski) και τρίτος ο Ανατολικογερμανός Βόλφγκανγκ Νόρντβιγκ (Wolfgang Nordwig). Και οι τρεις κάτοχοι των μεταλλίων είχαν την ίδια επίδοση, 5,40 μ., επομένως η τελική κατάταξή τους κρίθηκε με βάση τη συνολική πορεία τους κατά τη διάρκεια του αγωνίσματος. Ο Σίγκρεν κατάφερε να περάσει τα 5,40 μ. με τη δεύτερη προσπάθειά του, ενώ ξεκίνησε τον αγώνα από τα 5,05 μ. Έτσι υπερτερούσε έναντι του Σιπρόφσκι, ο οποίος είχε επίσης μία αποτυχημένη προσπάθεια στα 5,40 μ., αλλά είχε ξεκινήσει από τα 4,90 μ. Τέλος, ο Νόρντβιγκ ήταν τρίτος διότι πέρασε τα 5,40 μ. με την τρίτη –και τελευταία– προσπάθειά του. Ο Παπανικολάου έμεινε στην τέταρτη θέση, με 5,35 μ., υπερτερώντας του Αμερικανού Τζον Πέννελ (John Pennel), που σημείωσε την ίδια επίδοση. Άρα, εκείνο το χάλκινο μετάλλιο χάθηκε με διαφορά

μόλις 5 εκατοστών! Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν πτόησε τον Παπανικολάου: δύο χρόνια αργότερα, στους Βαλκανικούς Αγώνες του 1970, στο στάδιο Καραϊσκάκη, ανανέωσε την καλύτερη παγκόσμια επίδοση, ξεπερνώντας τα 5,49 μ. Ήταν ο πρώτος Έλληνας αθλητής που πέτυχε αυτή τη διάκριση, αποδεικνύοντας την τεράστια κλάση του... Ο τίτλος της εκτενούς ανταπόκρισης που δημοσιεύτηκε στην Απογευματινή μετά τη μααραθώνια ζωντανή κάλυψη του αγωνίσματος ήταν «Ο Παπανικολάου 4ος με 5,35 μ. μετά από οκτάωρη γιγαντομαχία» και ο υπέρτιτλος: «ο απεσταλμένος μας, Χάρης Λυμπερόπουλος, περιγράφει τον δραματικό αγώνα».

Μάλιστα, υπάρχει κάποιο απίθανο περιστατικό που σχετίζεται με την απώλεια του μεταλλίου από τον Παπανικολάου – κυριολεκτικά στις λεπτομέρειες, όπως είπα προηγουμένως. Το καλοκαίρι του 1969 ανέλαβα τη θέση του διευθυντή στο γραφείο Τύπου των Πανευρωπαϊκών Αγώνων, που έγιναν στη χώρα μας, και συγκεκριμένα στο στάδιο Καραϊσκάκη. Επέλεξα να πάρω μαζί μου στο γραφείο Τύπου –το οποίο λειτουργούσε στο ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία»– τον Νίκο Κατσαρό, προκειμένου να υποδέχεται το πλήθος των ξένων δημοσιογράφων που είχαν καταφθάσει για να καλύψουν τους αγώνες και να τους παρέχει κάθε δυνατή διευκόλυνση.

Ο Νίκος, λοιπόν, μου αφηγήθηκε το εξής: μια μέρα εμφανίστηκε στο γραφείο Τύπου ένας ξανθός και κοντός φωτογράφος, ο οποίος ζήτησε τη βοήθεια του Νίκου, καθώς είχε χάσει όλες τις φωτογραφικές μηχανές του στην περιοχή της Πλάκας, όπου είχε πάει για φαγητό· δυστυχώς, δεν μπορούσε να θυμηθεί το όνομα του μαγαζιού όπου είχε καθίσει. Επομένως, η μοναδική δυνατότητα που υπήρχε ήταν να μας αφήσει τα στοιχεία του –για την περίπτωση που κάποιος έβρισκε τις μηχανές του– για να τον ειδοποιήσουμε. Όταν του είπε πως λέγεται Κλάους Σιπρόφσκι, ο Νίκος κατάλαβε αμέσως ότι

επρόκειτο για τον άνθρωπο που στέρησε από τον Παπανικολάου και τη χώρα μας το χάλκινο μετάλλιο. Το κωμικό στοιχείο, εάν μπορώ να το χαρακτηρίσω έτσι, στην υπόθεση αυτή είναι πως η αθλητική σταδιοδρομία του Σιπρόφσκι περιορίζεται στο ασημένιο μετάλλιο του 1968, στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μεξικού. Δεν συμμετείχε σε καμία άλλη διεθνή διοργάνωση, πριν ή μετά το συγκεκριμένο γεγονός!

Ο τελικός του Διηπειρωτικού Κυπέλλου το 1971

Κ.Λ.: Μια ακόμη σημαντική στιγμή στην ιστορία του ελληνικού ποδοσφαίρου, όπου επίσης παραβρέθηκες -απεσταλμένος της Απογευματινής-, είναι ο αγώνας του Παναθηναϊκού με τη Νασιονάλ, στο Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης, το 1971. Τι θυμάσαι από το συγκεκριμένο παιχνίδι και τα παραλείπομένα του;

Χ.Λ.: Όντως τη χρονιά εκείνη η ομάδα της Νασιονάλ, από την Ουρουγουάη, αναδείχθηκε πρωταθλήτρια Νοτίου Αμερικής. Παράλληλα, ο ολλανδικός Άγιαξ ήταν κάτοχος του Ευρωπαϊκού Κυπέλλου Πρωταθλητριών Ομάδων (πρόκειται για τη διοργάνωση που από το 1992 έχει μετονομαστεί σε UEFA Champions League) για την ίδια χρονιά – νικώντας τον Παναθηναϊκό στον τελικό του σταδίου Γουέμπλεϋ με 2-0. Αυτό σήμαινε πως οι δύο ομάδες είχαν το δικαίωμα να βρεθούν αντιμέτωπες στον τελικό του Διηπειρωτικού Κυπέλλου (η συγκεκριμένη διοργάνωση έχει πλέον καταργηθεί, ο τελευταίος τελικός της έγινε το 2004, με νικήτρια την πορτογαλική Πόρτο) σε δύο αγώνες, όπως προβλεπόταν. Ωστόσο, ο Άγιαξ αρνήθηκε να συμμετάσχει στη διοργάνωση, αντιδρώντας στον αντιαθλητικό τρόπο με τον οποίο αγωνιζόταν η Νασιονάλ. Έτσι, λοιπόν, ο Παναθηναϊκός αντικατέστησε τους πρωταθλητές, εκπροσωπώντας το σύνολο των ευρωπαϊκών ομάδων.

Ο πρώτος αγώνας διεξήχθη στην Ελλάδα, στο γήπεδο Καραϊσκάκη. Πράγματι, κατά τη διάρκειά του τραυματίστηκε σοβαρά ο Γιάννης Τομαράς –παίκτης του Παναθηναϊκού–, που αποχώρησε με κάταγμα στο πόδι λόγω κάποιας σύγκρουσης. Το γεγονός αυτό είχε αρνητικό αντίκτυπο στους συμπαίκτες του· δεν επέδειξαν τον αγωνιστικό ζήλο που απαιτούνταν για ένα τόσο σημαντικό παιχνίδι... Πίστευαν πως το ποδόσφαιρο που παιζόταν στη Λατινική Αμερική ήταν πιο σκληρό απ' όσο επέτρεπαν οι κανόνες του ευ αγωνίζεσθαι. Ήταν φυσιολογικό να διατηρούν κάποιες επιφυλάξεις για τον επαναληπτικό αγώνα στο Μοντεβιδέο, δικαιώνοντας –εν μέρει– την επιλογή του Άγιαξ να μη συμμετάσχει στον τελικό. Η τελική ισοπαλία, με 1-1, στο γήπεδο Καραϊσκάκη έδινε αναμφίβολο πλεονέκτημα στη Νασιονάλ.

Ενώ βρισκόμουν στο Μοντεβιδέο –πάντοτε απεσταλμένος της Απογευματινής, για να καλύψω το δεύτερο παιχνίδι–, συνάντησα ξανά τη Σίλβα Πάντου. Επρόκειτο για μια Ελληνίδα καθηγήτρια γαλλικών με την οποία είχα συνεργαστεί άφογα κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1968, στο Μεξικό· η βοήθειά της ήταν πολύτιμη... Πιθανώς, οι Ουρουγουανοί την προσκάλεσαν ως διερμηνέα: εκτός από τα γαλλικά, μιλούσε ισπανικά –την κυρίαρχη γλώσσα στη λατινοαμερικανική χώρα– και, βέβαια, ελληνικά. Μέσω της Σίλβας, και αξιοποιώντας μια αλληλουχία τυχαίων περιστατικών, κατόρθωσα να συγκεντρώσω ορισμένες αποκλειστικές πληροφορίες που μου εξασφάλισαν εκ νέου τη δημοσιογραφική επιτυχία.

Όλα ξεκίνησαν όταν αποδέχθηκα την πρότασή της να επισκεφθούμε το σπίτι ενός από τους καλύτερους παίκτες της Νασιονάλ και μέλους της εθνικής ομάδας, του Χούλιο Μοράλες, με τη γυναίκα του οποίου εκείνη διατηρούσε φιλικές σχέσεις.

«Μήπως θέλεις να τον γνωρίσεις και να του πάρεις συνέντευξη;» με ρώτησε.

Συνειδητοποίησα πως ήταν η μοναδική ευκαιρία που αναζητούσα, ώστε οι ανταποκρίσεις μου να ξεχωρίσουν, αφού δεν θα προέρχονταν μόνο από την πλευρά του Παναθηναϊκού αλλά και από την αντίπαλη ομάδα... Σε αντίθεση μ' εμένα, οι υπόλοιποι αθλητικοί δημοσιογράφοι από την Ελλάδα βρίσκονταν απομονωμένοι σ' ένα ξενοδοχείο: είχαν πρόσβαση μόνο στο γήπεδο, όπου παρακολουθούσαν τις προπονήσεις των δύο ομάδων.

Έπειτα από τις συνηθισμένες φιλοφρονήσεις που ανταλλάξαμε στο σπίτι του Μοράλες, εκείνο που κέντρισε το ενδιαφέρον μου ήταν ο ανεξήγητος καβγάς ανάμεσα στον ίδιο και τη γυναίκα του – μιλούσαν στα ισπανικά, οπότε, εύλογα, δεν μπορούσα να καταλάβω τι έλεγαν... Ρωτούσα επίμονα τη Σίλβα για το τι ακριβώς έλεγαν, αλλά αυτό που μου είπε εκείνη τη στιγμή ήταν πως «πρόκειται για κάτι πραγματικά τρομερό...». Χρειάστηκε να περιμένω μέχρι το τέλος της επίσκεψής μας για να μάθω όλες τις συνταρακτικές λεπτομέρειες! Εν ολίγοις, ο Μοράλες ομολόγησε στη σύζυγό του πως κανένας από τους παίκτες της Νασιονάλ δεν ήθελε να παίξει στον επαναληπτικό, διότι ήταν αρκετά κουρασμένοι από το σύνολο των αγώνων που είχαν δώσει κατά τη διάρκεια της χρονιάς... Μολαταύτα, ισχυρίστηκε πως όλοι θα αναγκάζονταν να δώσουν το παρών κατόπιν πιέσεων που τους είχαν ασκηθεί. Η άποψη της γυναίκας του ήταν πως όφειλαν να κερδίσουν τον Παναθηναϊκό, ανεξάρτητα από την κούρασή τους. Ο Μοράλες απάντησε πως αυτό δεν μπορούσε να γίνει – ακόμα κι αν ο αντίπαλός τους προέκυψε από την αντικατάσταση του Άγιαξ... Τα μέλη της ουρουγουανικής ομάδας βρίσκονταν ήδη σε περίοδο διακοπών!

Η συγκεκριμένη, άγνωστη, πτυχή αποδεικνύει ότι στην πραγματικότητα οι παίκτες της Νασιονάλ δεν ήταν τ' αποφασισμένα «ανήμερα θεριά» που θα κατέστρεφαν τον αντί-

παλο με το «σκληρό» παιχνίδι τους, όπως νόμιζαν όλοι· κι ο Παναθηναϊκός, παρά τη δικαιολογημένη επιφυλακτικότητά του, είχε αρκετές πιθανότητες να κερδίσει στον επαναληπτικό... Αυτό ήταν το –άκρως αισιόδοξο– συμπέρασμα στο οποίο κατέληξα. Αμέσως θέλησα να μεταφέρω στη διοίκηση και στον προπονητή της ελληνικής ομάδας την πληροφορία πως η ψυχολογία της γηπεδούχου δεν ήταν η καλύτερη δυνατή. Βέβαια, η προσωπική ηθική μου, σε συνδυασμό με τη δημοσιογραφική δεοντολογία, δεν μου επέτρεπε ν' αναφερθώ στον καβγά του ζευγαριού. Όταν άρχισε ο δεύτερος αγώνας, ήταν φανερό πως οι ποδοσφαιριστές του Παναθηναϊκού εξακολουθούσαν ν' ανησυχούν για τη σωματική ακεραιότητά τους, αδιαφορώντας για όσα τους είπα.

Εάν έπρεπε να περιγράψω, εν συντομία, τη διαφορετική τακτική που ακολουθούσε κάθε ομάδα, θα έλεγα πως η Νασιονάλ έπαιξε με μια «συγκρατημένη οργάνωση» – μπορούσε ν' αλλάξει τον ρυθμό του παιχνιδιού ή να επιτεθεί οποιαδήποτε στιγμή. Απλώς οι ποδοσφαιριστές της δεν διεκδίκησαν, πάση θυσία, τη νίκη. Από την άλλη πλευρά, ο Παναθηναϊκός εφάρμοσε την τακτική του «παθητικού ποδοσφαίρου»: ουσιαστικά προκαλούσε τον αντίπαλο να πετύχει κάποιο τέρμα, ώστε να τελειώσει το παιχνίδι... Υπ' αυτές τις συνθήκες, η ήττα της ελληνικής ομάδας, με 2-1, ήταν αναπόφευκτη.

Για τους υπόλοιπους συναδέλφους μου, οι οποίοι περίμεναν ήττα με ευρύ παθητικό –πέντε ή έξι τερμάτων–, το 2-1 ισοδυναμούσε με θρίαμβο... Προσωπικά, εξακολουθώ να πιστεύω πως, εάν ο Παναθηναϊκός έπαιζε σύμφωνα με τις πραγματικές δυνατότητές του, θα μπορούσε να νικήσει: έχασε μια μοναδική ευκαιρία, για τα δεδομένα του ελληνικού ποδοσφαίρου!

Νωρίς το πρωί της επόμενης ημέρας, κι ενώ ήμουν ακόμη στο Μοντεβιδέο, τηλεφώνησα στην Απογευματινή για να δώσω

την ανταπόκρισή μου. Με παρέπεμψαν απευθείας στο τυπογραφείο διότι το φύλλο της εφημερίδας ήταν έτοιμο να εκδοθεί. Όπως με ενημέρωσε ο Ηρακλής Κοτζιάς, ο τίτλος που αφορούσε το συγκεκριμένο παιχνίδι είχε ήδη επιλεγεί. «Έπαιξαν σαν λιοντάρια». Του είπα πως έπρεπε ν' αλλάξει το «λιοντάρια» με τη λέξη «κότες», όπως κι έγινε. Έτσι, γι' ακόμα μία φορά, η Απογευματινή κυκλοφόρησε μ' έναν εντελώς διαφορετικό τίτλο από τις υπόλοιπες εφημερίδες. Βεβαίως, η αντίθετη άποψή μου οφειλόταν στις παρασκηνακές λεπτομέρειες που δεν γνώριζε κανένας άλλος...

Κ.Λ.: *Τελικά, τις λεπτομέρειες του καβγά στο σπίτι του Μοράλες τις δημοσίευσες στην Απογευματινή;*

Χ.Λ.: Ναι, αλλά σε μεταγενέστερο χρόνο· διότι, εκτός από τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας στα οποία αναφέρθηκα προηγουμένως, το περιστατικό αυτό δεν αποτελούσε στοιχείο της τρέχουσας επικαιρότητας... Θυμάμαι χαρακτηριστικά πως οι φανατικοί οπαδοί του Παναθηναϊκού είχαν εξοργιστεί μ' εμένα επειδή –μέσω της εφημερίδας– ήμουν ο μόνος αθλητικός δημοσιογράφος που τόλμησε ν' αμφισβητήσει το πανηγυρικό κλίμα εκείνων των ημερών. Ρωτούσαν συνεχώς: ποιος είναι αυτός που αμαυρώνει κατ' αυτόν τον τρόπο την εικόνα του συλλόγου;

Μολαταύτα, εάν θέλω να είμαι απόλυτα αντικειμενικός στην αφήγησή μου, οφείλω να παραδεχθώ πως κατά την επιστροφή μας στην Ελλάδα –ταξίδευα στο ίδιο αεροπλάνο με την ομάδα– οι ποδοσφαιριστές ήταν εμφανώς κατάκοποι, εξουθενωμένοι... Δεν αντιμετώπιζαν τη συγκεκριμένη ήττα ως τυχαίο γεγονός στο πλαίσιο του αθλητισμού, καθώς είχαν επίγνωση πως δεν έπαιξαν όπως απαιτούσε η χρησιμότητα του αγώνα. Φοβούνταν τις ενδεχόμενες αποδοκιμασίες του

κόσμου... Ωστόσο, μόλις προσγειωθήκαμε διαπίστωσαν πως στο αεροδρόμιο είχε συγκεντρωθεί πλήθος οπαδών του Παναθηναϊκού, που τους επευφημούσαν με ζητωκραυγές. Αυτό τους βοήθησε σημαντικά ν' αναθαρρήσουν, ξεχνώντας τον φόβο τους.

Τα δημοσιεύματα της Απογευματινής –που άσκησαν κριτική για τον αγώνα, δίχως καμία προσωπική εμπάθεια, εμμένοντας στην αλήθεια– δεν ήταν αρκετά ώστε να κλονίσουν την άποψη των οπαδών για τους παίκτες της ομάδας. Είτε επρόκειτο για συναδέλφους μου είτε για υποστηρικτές του Παναθηναϊκού, προτίμησαν να στραφούν όλοι εναντίον μου. Η κατάσταση που έπρεπε ν' αντιμετωπίσω ήταν εξαιρετικά δύσκολη: να επιβεβαιώσω ή να διαψεύσω τους ισχυρισμούς μου... Το πλήθος μού επεφύλαξε μια επεισοδιακή υποδοχή, με ύβρεις και απειλές πως θα με ξέσκιζαν εάν τολμούσα να τους πλησιάσω! Χρειάστηκε η μεσολάβηση του αστυνομικού διευθυντή, ώστε να καταφέρω ν' αποχωρήσω μ' ένα περιπολικό, γλιτώνοντας τον προπηλακισμό.

Κ.Α.: Προηγουμένως, αναφερθήκαμε στον γενικό γραμματέα αθλητισμού επί δικτατορίας, Κωνσταντίνο Ασλανίδη. Πώς θα σκιαγραφούσες, περαιτέρω, την προσωπικότητά του;

Χ.Α.: Παρά τον σημαντικό ρόλο που διαδραμάτισε στ' αθλητικά τεκταινόμενα της εποχής, οφείλω να πω ότι ουσιαστικά αποτελούσε δευτερεύον πρόσωπο στην οργανωτική δομή και στην εξέλιξη του πραξικοπήματος.

Ο Ασλανίδης ήταν ο μοναδικός παράγοντας του καθεστώτος με τον οποίο είχα συχνή επικοινωνία, για επαγγελματικούς λόγους, άρα μπορώ να εκφέρω γνώμη για τον χαρακτήρα του. Ουκ ολίγες φορές τα άρθρα μου στην Απογευματινή προκαλούσαν τη δυσαρέσκειά του· μου τηλεφωνούσε για να

με ρωτήσει γιατί έγραφα όλα αυτά που στρέφονταν εναντίον της δικτατορίας, ειδικά στο θέμα του ιπποδρόμου. Φυσικά, γνώριζε και ο ίδιος ότι όσα ανέφερα ήταν αλήθεια – και απολύτως τεκμηριωμένα.

Ο Βασίλης Παπαγεωργόπουλος στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μόναχου το 1972

Κ.Λ.: Βέβαια, η σημαντικότερη διαφωνία σου με τον Ασλανίδη προέκυψε στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1972, στο Μόναχο, σχετικά με τη συμμετοχή του Βασίλη Παπαγεωργόπουλου στον τελικό των 100 μ. – η οποία δεν πραγματοποιήθηκε.

Χ.Λ.: Ο Βασίλης Παπαγεωργόπουλος –μετέπειτα δήμαρχος Θεσσαλονίκης– υπήρξε την εποχή εκείνη ένας από τους σημαντικότερους δρομείς των 100 μ. Προτού λάβει μέρος στο συγκεκριμένο αθλητικό γεγονός, είχε αποσπάσει σειρά διακρίσεων: αναδείχθηκε επανειλημμένως πρωταθλητής Ελλάδος και βαλκανιονίκης, ενώ κατέκτησε συνολικά τρία μετάλλια σε πανευρωπαϊκούς αγώνες. Συγκεκριμένα, κατέκτησε δύο χάλκινα μετάλλια· στα 100 μ. (Ελσίνκι, 1971) και στα 50 μ. κλειστού στίβου (Γκρενόμπλ, Γαλλία, 1972), καθώς και, αργότερα, το αργυρό μετάλλιο στα 60 μ. κλειστού στίβου (Μόναχο, 1976). Στη διάρκεια της σταδιοδρομίας του κατάφερε να ισοφαρίσει την καλύτερη επίδοση που σημειώθηκε από Ευρωπαίο αθλητή στα 100 μ. – εντός των συνόρων η αντίστοιχη επίδοση ήταν ήδη δική του, με 10,22 δ., και παρέμεινε ακατάρριπτη επί είκοσι ένα χρόνια. Κι έτσι, είχε την τιμή να είναι σημαιοφόρος της ελληνικής αποστολής στην τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων του 1972, στο Μόναχο.

Πράγματι, ο Παπαγεωργόπουλος ήταν ένας από τους βασικούς διεκδικητές των μεταλλίων για το αγώνισμα των 100 μ.

–από κοινού με τον σπουδαίο Σοβιετικό δρομέα Βαλερί Μπορζόφ (Valeriy Borzov)–, με πολλές πιθανότητες για το χρυσό. Όλοι οι Έλληνες αδημονούσαν γι’ αυτή τη μεγάλη επιτυχία, που θα αποτελούσε και αφορμή αναπτέρωσης του εθνικού φρονήματος εν μέσω δικτατορίας. Ακόμα και οι τίτλοι των εφημερίδων ουσιαστικά προεξοφλούσαν την κατάκτηση ενός από τα τρία μετάλλια. «Αύριο ο ημιτελικός και ο τελικός των 100 μ. –με μία ώρα διαφορά–, όπου ο Παπαγεωργόπουλος θα πάρει το μετάλλιο» έγραφαν χαρακτηριστικά.

Ωστόσο, ο Παπαγεωργόπουλος δεν αγωνίστηκε στον ημιτελικό των 100 μ. κι έτσι η Ελλάδα έχασε μια μοναδική ευκαιρία να κερδίσει αυτό που θεωρούσε σίγουρο. Οι πραγματικοί λόγοι που τον ώθησαν να μη συμμετάσχει στον ημιτελικό παραμένουν αδιευκρίνιστοι έως σήμερα, μολονότι πολλά έχουν ειπωθεί ή γραφτεί έκτοτε. Σε ό,τι με αφορά, θα αρκεστώ στην παράθεση των αδιαμφισβήτητων γεγονότων που βίωσα ως απεσταλμένος της Απογευματινής, καθώς και σε όσα δήλωσε ο ίδιος ο αθλητής – ο αναγνώστης μπορεί ελεύθερα να καταλήξει στα δικά του συμπεράσματα.

Η προσπάθεια του Έλληνα δρομέα στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1972 ξεκίνησε από τη δέκατη προκριματική σειρά των 100 μ., όπου τερμάτισε πρώτος, με χρόνο 10,24 δ., εξαιρετικό για τα δεδομένα εκείνης της εποχής. Στην πέμπτη σειρά των προημιτελικών τερμάτισε στην τρίτη θέση με χρόνο 10,45 δ. Το πρόβλημα ήταν πως μετά το τέλος της προημιτελικής κούρσας όλοι οι δημοσιογράφοι τον είδαμε να κουτσαίνει ελαφρώς. Φυσικά, κανένας από εμάς δεν πίστευε πως ο συγκεκριμένος μικροτραυματισμός ήταν ικανός ν’ ανακόψει την πορεία του προς το μετάλλιο. Ανησυχητικό παρέμενε το γεγονός πως ο Παπαγεωργόπουλος εξακολουθούσε να έχει τον επίδεσμο στον μηρό του κατά την τελευταία προπόνηση, μία ημέρα πριν τον ημιτελικό...

Συνειδητοποίησα πως το θέμα ίσως αποκτούσε απρόσμενες διαστάσεις, γι' αυτό άρχισα να το παρακολουθώ λεπτομερώς. Το πρώτο πράγμα που έπρεπε να κάνω ήταν να μιλήσω με κάποιον γιατρό, ώστε να έχω μια επιστημονικά τεκμηριωμένη άποψη για τη σοβαρότητα του τραυματισμού του. Την ίδια στιγμή που οι υπόλοιποι συνάδελφοί μου αντλούσαν τις πληροφορίες τους από τον προπονητή του Παπαγεωργόπουλου –ο οποίος τους διαβεβαίωνε πως όλα θα εξελίσσονταν ομαλά–, κατάφερα να συναντήσω στ' αποδυτήρια του σταδίου τον Γερμανό γιατρό, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για το σύνολο των αθλητών του στίβου. Παρότι γνώριζε ελάχιστες αγγλικές λέξεις, μου εξήγησε τι είχε συμβεί δίχως ν' αφήνει περιθώριο για οποιαδήποτε αμφιβολία παρανόησης. «Αν τρέξει στον ημιτελικό, το πόδι του θα καταπονηθεί υπερβολικά. Επομένως, η συμμετοχή του στον τελικό είναι αδύνατη ακόμα κι αν μπορέσει να προκριθεί». Αμέσως θέλησα να διασταυρώσω τις πληροφορίες που μου έδωσε μιλώντας με τον βοηθό του, ο οποίος μου επανέλαβε την ίδια άποψη.

Ο τραυματισμός του Έλληνα αθλητή αφορούσε το οπίσθιο τμήμα του μηρού. Στο σημείο αυτό υπάρχει ο μυς που βοηθάει τους δρομείς κατά την εκτίναξη της εκκίνησης, προσφέροντας την απαραίτητη ώθηση – εάν λάβουμε υπόψη μας τον τρόπο με τον οποίο τοποθετούν τα πόδια τους στον βατήρα οι αθλητές, ο τραυματισμός του Παπαγεωργόπουλου ήταν στο πόδι που βρίσκεται πιο πίσω. Ήμουν βέβαιος για την εγκυρότητα των πληροφοριών που είχα συλλέξει: δεν δίστασα να τηλεφωνήσω στην Απογευματινή για να τους ενημερώσω επί του θέματος.

«Πρέπει να γράψουμε ότι είναι πολύ πιθανό να μην τρέξει στον ημιτελικό ο Παπαγεωργόπουλος!» είπα, αλλά ήταν αδύνατον να τους πείσω για όσα έλεγα...

«Αυτή τη στιγμή όλοι οι Έλληνες περιμένουν να δουν τον

Παπαγεωργόπουλο ν' αγωνίζεται και να κερδίζει ένα μετάλλιο! Το ίδιο γράφουν και όλες οι εφημερίδες... Πώς μπορούμε εμείς να υποστηρίξουμε το αντίθετο; Εάν επιμείνεις σ' αυτή τη γνώμη, ίσως κινδυνεύσει ολόκληρη η σταδιοδρομία σου» μου απάντησαν. Μολαταύτα, δεν ενέδωσα: τους εξήγησα πως ήμουν ο ανταποκριτής της εφημερίδας, αυτόπτης και αυτήκοος μάρτυρας των γεγονότων. Απαίτησα να καταγράψουν την είδηση όπως ακριβώς τη μετέφερα – και με βάση όσα είχα ακούσει από τον Γερμανό γιατρό.

Κ.Λ.: Ποια ήταν η αντίδραση του Νάσου Μπότση μόλις ενημερώθηκε για το περιεχόμενο της ανταπόκρισής σου;

Χ.Λ.: Ακόμα και στη δική μου περίπτωση –όπως είπα προηγουμένως, με εμπιστευόταν απόλυτα και δεν επενέβαινε στη δουλειά μου–, δεν έμεινε ανεπηρέαστος, γιατί η συγκυρία που είχε διαμορφωθεί ξεπερνούσε τα όρια της λογικής. Μου τηλεφώνησε για να μου πει πως μπορούσα να γράψω ό,τι θέλω στην εφημερίδα, αρκεί ν' αναλάβω να εξ ολοκλήρου την ευθύνη σε περίπτωση που αποδεικνυόταν πως έκανα λάθος... Και ήμουν πρόθυμος να το κάνω, εάν χρειαζόταν!

Κ.Λ.: Τι ήταν αυτό που σε ώθησε να διακινδυνεύσεις τόσο πολύ με την εκτίμηση αυτή, πως δεν επρόκειτο ν' αγωνιστεί στον ημιτελικό, ενώ οι άλλοι δημοσιογράφοι είχαν αντίθετη γνώμη;

Χ.Λ.: Φαινομενικά βρισκόμουν σε μειονεκτική θέση, δεν μπορώ να το αρνηθώ. Αλλά εξετάζοντας τα δεδομένα υπό το πρίσμα της αθλητικής εμπειρίας μου, σε συνδυασμό με το στιγμιαίο ένστικτο –είναι δύσκολο να το αναλύσω περισσότερο–, το οποίο πάντοτε με παρακινούσε να γράψω αυτό που πίστευα, τόλμησα να εκθέσω δημοσίως την άποψή μου για το περιστα-

τικό. Δεν με απασχολούσαν οι ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες που θ' αντιμετώπιζα κατόπιν.

Όντως, λίγες ώρες πριν τον ημιτελικό η Απογευματινή ήταν η μοναδική εφημερίδα που ανέφερε πως ο Παπαγεωργόπουλος ήταν αδύνατον να συμμετάσχει στον αγώνα, διότι ο τραυματισμός του είχε επιδεινωθεί. Το φύλλο της εφημερίδας κυκλοφόρησε στις οκτώ το πρωί, προκαλώντας τεράστιο σάλο! Είναι ενδεικτικό πως το μεσημέρι της ίδιας ημέρας μου τηλεφώνησε ο Ασλανίδης, τρομερά εκνευρισμένος.

«Πώς τολμάς να σαμποτάρεις κατ' αυτόν τον τρόπο την επανάσταση [σημειωτέον, αναφερόμενοι στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967, οι πρωταίτιοι, αλλά και οι κάτοχοι δημοσίων αξιωματών, χρησιμοποιούσαν τον όρο «επανάσταση», προκειμένου να περιγράψουν την «εθνοσωτήρια» δράση τους], ενώ οι συνάδελφοί σου είναι βέβαιοι πως ο Παπαγεωργόπουλος θ' αγωνιστεί;» διαμαρτυρήθηκε.

«Αυτές οι πληροφορίες προκύπτουν από τη δημοσιογραφική έρευνά μου, κύριε Ασλανίδη. Στην παρούσα φάση δεν μπορώ ν' αγνοήσω τα στοιχεία που έχω, ακόμα κι αν διαψεύστώ» του απάντησα.

Οι εξελίξεις με δικαίωσαν, διότι προτού γίνει η εκκίνηση του ημιτελικού, ο Παπαγεωργόπουλος –ή «φτερωτός γιατρός», όπως ήταν το προσωνύμιό του– ανακοίνωσε πως δεν μπορούσε να συνεχίσει την προσπάθεια πρόκρισής του στον τελικό. Η επίσημη εκδοχή για τους λόγους της αποχώρησής του, η οποία γίνεται αποδεκτή μέχρι σήμερα, επιβεβαιώνει απόλυτα όσα είχα γράψει στο άρθρο της Απογευματινής – περί επιδείνωσης του τραυματισμού στο πόδι.

Ωστόσο, ο ίδιος ο αθλητής, μιλώντας στον ανταποκριτή της εφημερίδας Θεσσαλονίκη, που κάλυπτε κι εκείνη τους αγώνες, έδωσε μια εντελώς διαφορετική διάσταση στο θέμα, κάνοντας λόγο για ξαφνικούς πόνους στην κοιλιά.

Κ.Λ.: Όταν πλέον έγινε σαφές ότι ο Παπαγεωργόπουλος δεν επρόκειτο ν' αγωνιστεί, ποια ήταν η αντίδραση του Ασλανίδη;

Χ.Λ.: Θυμάμαι χαρακτηριστικά την έντονη πίεση που άσκησε ο Ασλανίδης στον Παπαγεωργόπουλο, προκειμένου να τον πείσει ν' αναθεωρήσει την απόφασή του χωρίς αποτέλεσμα, φυσικά... Υποθέτω πως όλοι οι Έλληνες αισθάνθηκαν τρομερή απογοήτευση βλέποντας κενό τον διάδρομο στον οποίο θα έτρεχε ο αθλητής μας, κατά την εκκίνηση του ημιτελικού. Με βάση την κατάταξη των αθλητών στον τελικό των 100 μ., προκύπτει το συμπέρασμα πως, εάν ο Παπαγεωργόπουλος συμμετείχε στον τελικό, επαναλαμβάνοντας τη δική του καλύτερη επίδοση –με 10,24 δ. από τον προκριματικό–, θα κατακτούσε το αργυρό μετάλλιο, χάνοντας μόνο από τον Μπορζόφ, που τερμάτισε πρώτος με χρόνο 10,21 δ. Αλλά αυτό το «εάν» είναι μια εκ των υστέρων υπόθεση που δεν παράγει οποιοδήποτε αποτέλεσμα, αφού η αναμέτρηση των δύο αθλητών δεν πραγματοποιήθηκε... Νομίζω πως η φράση «χαμένη ευκαιρία» εκφράζει με τον καλύτερο τρόπο την ανεκπλήρωτη επιθυμία των Ελλήνων για τη σπουδαία διάκριση· είναι ο απρόβλεπτος παράγοντας που ελλοχεύει πάντοτε, μπορεί να συμβεί στον καθένα μας!

Δεν έχω καμία πρόθεση να εμπλακώ στη φημολογία που αναπτύχθηκε αργότερα, περί χρήσης αναβολικών ουσιών από τον Παπαγεωργόπουλο, ούτε να υιοθετήσω οποιαδήποτε παρόμοια άποψη, διότι δεν μπορώ να την τεκμηριώσω... Το βέβαιο είναι πως το ζήτημα των αναβολικών –που εμφανίστηκε σε πρωτόγνωρη έκταση κατά τους συγκεκριμένους Ολυμπιακούς Αγώνες– είχε στο επίκεντρό του τους αθλητές της Ανατολικής Γερμανίας. Στις δεκαετίες που ακολούθησαν την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, το 1989, έγιναν γνωστές οι λεπτομέρειες του απόρρητου προγράμματος που εκπονήθηκε από τις κρατικές αρχές της Ανατολικής Γερμανίας. Στόχος του

ήταν η μαζική χορήγηση αναβολικών ουσιών σε αθλητές, ώστε να ισχυροποιηθεί η διπλωματική οντότητα του κράτους μέσω των συνεχόμενων διακρίσεων. Η ύπαρξη του προγράμματος δεν αμφισβητήθηκε ποτέ. Οι καταγγελίες των ίδιων των αθλητών εστιάζονται στον εθελοντικό –ή μη– τρόπο λειτουργίας του και στα σοβαρά προβλήματα υγείας με τα οποία επιβαρύνθηκαν εξαιτίας της λήψης των αναβολικών.

Παρά την ατυχία του Παπαγεωργόπουλου, η χώρα μας κατέκτησε δύο αργυρά μετάλλια: με τον Πέτρο Γαλακτόπουλο –το δεύτερο ολυμπιακό μετάλλιο για τον συγκεκριμένο αθλητή, μετά το χάλκινο στο Μεξικό, το 1968–, ο οποίος αγωνίστηκε αυτή τη φορά στην κατηγορία των 74 κιλών της ελληνορωμαϊκής πάλης, και με τον ιστιοπλόο Ηλία Χατζηπαυλή, που συμμετείχε στην κατηγορία των σκαφών Φιν. Επίσης, σημαντική διάκριση πέτυχε ο Χρήστος Ιακώβου –πέμπτος στην κατηγορία των 82,5 κιλών, στην άρση βαρών– κι ο Σταύρος Τζιωρτζής, τερματίζοντας έκτος στον τελικό των 400 μ. μετ' εμποδίων, με επίδοση 49,66 δ.

Η τρομοκρατική επίθεση του Μαύρου Σεπτέμβρη

Κ.Λ.: Μιλώντας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1972, στο Μόναχο, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε την επίθεση που έγινε στο Ολυμπιακό Χωριό από Παλαιστίνιους τρομοκράτες, με αποτέλεσμα τη δολοφονία Ισραηλινών προπονητών και αθλητών.

Χ.Λ.: Με νωπές ακόμη τις μνήμες από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, και μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1936, στο Βερολίνο –που εξυπηρέτησαν τους προπαγανδιστικούς στόχους του Χίτλερ–, οι διοργανωτές ήθελαν ν' αποφύγουν οποιονδήποτε σχετικό παραλληλισμό, καθώς και τη δημιουργία ενός Ολυμπιακού Χωριού που θα θύμιζε στρατοκρατούμενη πε-

ριοχή. Μάλιστα, πριν την τελετή έναρξης διαφήμισαν τους αγώνες με τη φράση «ειρηνικοί και ανέμελοι».

Τα υποτυπώδη –έως... ανύπαρκτα!– μέτρα ασφαλείας που λήφθηκαν πέριξ και εντός του Ολυμπιακού Χωριού ήταν το βασικό λάθος που συνέτεινε στην αιματοχυσία. Ο καθένας είχε τη δυνατότητα να μπει και να βγει από τις εγκαταστάσεις του, ανά πάσα στιγμή, χωρίς να επιδείξει κάποια διαπίστευση. Μάλιστα, οι αθλητές συνήθιζαν να παρακάμπτουν τα λιγοστά σημεία ελέγχου περνώντας τον φράχτη!

Οι διαμαρτυρίες της ισραηλινής αποστολής –στην οποία παραχωρήθηκε ένα μικρό κτίριο δίπλα στην κεντρική πύλη– πως τα μέτρα ασφαλείας ήταν ελλιπή έγιναν δεκτές από τους υπευθύνους, αλλά οι υποσχέσεις τους για βελτίωση της κατάστασης δεν υλοποιήθηκαν. Είναι χαρακτηριστικό πως ένα από τα υποθετικά «σενάρια» απειλής που καταρτίστηκαν για τους Ολυμπιακούς Αγώνες προέβλεπε ακριβώς ό,τι συνέβη στην πραγματικότητα: την εισβολή Παλαιστινίων τρομοκρατών στο Ολυμπιακό Χωριό και την ομηρεία Ισραηλινών αθλητών. Μολαταύτα, κανείς δεν μερίμνησε ώστε να το αποτρέψει...

Τα ξημερώματα της 5ης Σεπτεμβρίου, οχτώ μέλη της παλαιστινιακής τρομοκρατικής οργάνωσης Μαύρος Σεπτέμβρης εισέβαλαν σε δύο από τα διαμερίσματα που φιλοξενούσαν τους Ισραηλινούς αθλητές, προπονητές και κριτές των αγώνων, χρησιμοποιώντας τα κλειδιά που είχαν κλέψει νωρίτερα. Λίγες ώρες αφότου γνωστοποιήθηκε η ομηρεία, οι τρομοκράτες έθεσαν τα αιτήματά τους: ζητούσαν την απελευθέρωση 234 ομοεθνών τους που κρατούνταν στις φυλακές του Ισραήλ, όπως και των δύο βασικών ιδρυτών-καθοδηγητών της οργάνωσης Φράξια Κόκκινος Στρατός, του Αντρέας Μπάαντερ και της Ουλρίκε Μάινχοφ.

Ήταν σαφές πως οι απαιτήσεις τους δεν μπορούσαν να ικανοποιηθούν από τη γερμανική αστυνομία, η οποία προσπα-

θούσε να καθυστερήσει την πρόοδο των διαπραγματεύσεων – ωστόσο ολοκληρωθεί το σχέδιο επέμβασης για την απελευθέρωση των ομήρων. Λόγω της αποφασιστικότητας των τρομοκρατών, οι οποίοι δεν δίστασαν να τοποθετήσουν το πτώμα ενός ομήρου μπροστά στην πόρτα του πρώτου διαμερίσματος, όλοι οι δημοσιογράφοι που παρακολουθούσαμε τις εξελίξεις ήμασταν βέβαιοι πως η κατάληξη της επίθεσης δεν θα ήταν αναίμακτη. Συζητώντας με τους συναδέλφους μου, τους εξήγησα πως η αστυνομία δεν θα αφήσει τους απαγωγείς να φύγουν ζωντανοί από το γερμανικό έδαφος, άποψη που ήταν απολύτως σωστή.

Τελικά, συμφωνήθηκε να τους παραχωρηθεί ένα αεροπλάνο ώστε να διαφύγουν· οι αστυνομικοί είχαν πρόθεση να επέμβουν μόλις οι τρομοκράτες θα περνούσαν από τους υπόγειους χώρους στάθμευσης, αλλά έγιναν αντιληπτοί κι έτσι το σχέδιο απελευθέρωσης των επιζώντων ομήρων απέτυχε. Τα ξημερώματα της επόμενης ημέρας οι τρομοκράτες εγκλωβίστηκαν εντός της στρατιωτικής αεροπορικής βάσης, κοντά στο Μόναχο, στην οποία τους οδήγησαν οι Γερμανοί. Έπειτα από σθεναρή αντίσταση των τρομοκρατών –με ανταλλαγή πυρών και τον θάνατο αρκετών ομήρων–, η επιχείρηση των γερμανικών ειδικών δυνάμεων ολοκληρώθηκε... Ο τραγικός απολογισμός της επίθεσης ήταν συνολικά δεκαεπτά νεκροί: έντεκα μέλη της ισραηλινής αποστολής, ένας αστυνομικός και πέντε από τους απαγωγείς. Οι τρεις τρομοκράτες που επέζησαν συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν. Ωστόσο, η Δυτική Γερμανία αναγκάστηκε αργότερα να τους απελευθερώσει· στις 29 Οκτωβρίου 1972 σημειώθηκε αεροπειρατεία σε αεροσκάφος της Lufthansa με αίτημα την αποφυλάκισή τους. Αν δεν ικανοποιούνταν το αίτημα, οι ομοϊδεάτες των απαγωγέων θα αντίναν το αεροσκάφος, στο οποίο επέβαιναν και Γερμανοί πολίτες.

Βεβαίως, τα αντίποινα της ισραηλινής κυβέρνησης ήταν άμεσα: ανέθεσε στη Μοσάντ –την κρατική υπηρεσία πληροφοριών και ειδικών αποστολών– τον εντοπισμό και τη δολοφονία των τριών τρομοκρατών, που είχαν ήδη επιστρέψει στον Λίβανο, παράλληλα με τη στρατιωτική επέμβαση για την αντιμετώπιση του παλαιστινιακού απελευθερωτικού κινήματος που είχε αναπτυχθεί στην εν λόγω περιοχή. Αμφότεροι οι στόχοι των Ισραηλινών επιτεύχθηκαν στο ακέραιο – παρότι το παλαιστινιακό ζήτημα επανήλθε και εξακολουθεί να μένει άλυτο έως σήμερα.

Όσο για την αντίδραση της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ), στον απόηχο της αιματοχυσίας, περιορίστηκε στην αναβολή όλων των αγωνισμάτων για μία ημέρα και στην τοποθέτηση ειδικής πλακέτας μπροστά από το κτίριο όπου διέμεναν τα θύματα.

Όλα τα περιστατικά από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1972 στο Μόναχο –και ιδιαίτερα η ατυχία που είχε ο Βασίλης Παπαγεωργόπουλος– παραμένουν χαραγμένα στη μνήμη μου έως σήμερα, διότι εκεί σημείωσα μια από τις μεγαλύτερες δημοσιογραφικές επιτυχίες ολόκληρης της επαγγελματικής σταδιοδρομίας μου!

Η ζωή την περίοδο της δικτατορίας

Κ.Λ.: Για να επιστρέψουμε στην ελληνική πραγματικότητα του δικτατορικού καθεστώτος, πώς εξελισσόταν το σχέδιο λογοκρισίας των εφημερίδων και –αργότερα– της τηλεόρασης;

Χ.Λ.: Όπως σε κάθε φασιστική περίοδο της ελληνικής ιστορίας, η λογοκρισία ήταν απόλυτη. Τίποτε δεν μπορούσε να δημοσιευθεί χωρίς την έγκριση της αρμόδιας υπηρεσίας ελέγχου του εσωτερικού Τύπου, η οποία έδινε την αναφορά της στο

Υπουργείο Εξωτερικών. Μόλις οι υπεύθυνοι εντόπιζαν οτιδήποτε θεωρούσαν πως στρεφόταν εναντίον του καθεστώτος, το αφαιρούσαν αμέσως. Κατόπιν έκαναν τις απαραίτητες συστάσεις στο εκάστοτε έντυπο, ώστε να μην επαναληφθεί το «λάθος». Για τις εξαιρετικά σοβαρές περιπτώσεις διεξάγονταν αυτομάτως ανακρίσεις. Όλες οι εφημερίδες αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν έμμεσους τρόπους έκφρασης των απόψεών τους, ξεπερνώντας το εμπόδιο της λογοκρισίας – που αρκετές φορές εφαρμοζόταν σε προληπτικό επίπεδο! Προσωπικά, δεν είχα κάποια σοβαρή παρέμβαση της λογοκρισίας στο περιεχόμενο των άρθρων που έγραφα. Μόνο δύο φορές δέχτηκα κάποιες συστάσεις και το θέμα έληξε.

Φυσικά, λειτουργούσε και η υπηρεσία ελέγχου του εξωτερικού Τύπου, με αντικείμενο την ταυτοποίηση και διαπίστευση όλων των ξένων δημοσιογράφων που ήθελαν να έρθουν στην Ελλάδα – δηλαδή, ό,τι ακριβώς συνέβαινε στις περιόδους της Κατοχής και του Εμφυλίου. Προηγουμένως, αναφέρθηκα αρκετά στους στόχους της συγκεκριμένης υπηρεσίας.

Όσο για την κατάσταση που επικρατούσε στην τηλεόραση, υπήρχαν δύο σημαντικοί παράγοντες που καθόριζαν τη λειτουργία της: πρώτον, επρόκειτο για ένα νέο μέσον ενημέρωσης που αναπτύχθηκε υπό την αιγίδα της δικτατορίας, με την περίφημη Τηλεόραση Ενόπλων Δυνάμεων (ΤΕΔ), το τρίτο τηλεοπτικό κανάλι που εξέπεμψε πρόγραμμα στη χώρα μας, άρα η λογοκρισία ήταν περίπου αυτόματη, και δεύτερον, ελάχιστοι άνθρωποι είχαν τηλεόραση στο σπίτι τους για να επηρεαστούν από τις εκπομπές που μετέδιδε· η πλειονότητα των κατοίκων της Αθήνας εξακολουθούσε να ενημερώνεται από τις εφημερίδες και το ραδιόφωνο, αγνοώντας την «αρχή της τηλεοπτικής εποχής».

Κ.Λ.: Υπήρξαν περιπτώσεις εφημερίδων ή άλλων εντύπων που εξαναγκάστηκαν να διακόψουν την έκδοσή τους, έπειτα από παρέμβαση της δικτατορίας;

Χ.Λ.: Ασφαλώς. Κάθε εφημερίδα, ανάλογα με το εάν εξέφραζε τις απόψεις της αριστεράς, του κέντρου ή της δεξιάς, έδινε διαφορετική εικόνα της πραγματικότητας. Στη δικτατορία, παρότι κανένας εκδότης δεν εξέφραζε πολιτικές θέσεις, οι αναγνώστες μπορούσαν να καταλάβουν την τοποθέτησή του. Ενώ ο λαός έδειχνε την πολιτική τοποθέτησή του αγοράζοντας μικρό αριθμό εφημερίδων φίλα προσκείμενων προς το καθεστώς. Οι ουδέτερες, που ήταν και οι περισσότερες, ήταν αντίθετες σ' αυτό. Αυτές είχαν τη μεγαλύτερη κυκλοφορία. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας έκλεισαν πολλές εφημερίδες, κυρίως όμως η Χούντα έκλεισε την *Αυγή*, από την πρώτη μέρα, κι αργότερα τη *Βραδυνή* και το *Έθνος*, διότι άρχισαν να την αντιπολιτεύονται.

Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα αφορά τη δημοσιογράφο Ελένη Βλάχου, η οποία από την πρώτη στιγμή της επιβολής της Χούντας αποφάσισε μόνη της την αναστολή έκδοσης όλων των εντύπων που είχε υπό την εποπτεία της – των εφημερίδων *Η Καθημερινή* και *Η Μεσημβρινή*, όπως και του περιοδικού *Εικόνες*. Κατόπιν εγκαταστάθηκε στο Λονδίνο, από όπου επέστρεψε τον Αύγουστο του 1974, με την επαναφορά της δημοκρατίας, για να επανεκδώσει την *Καθημερινή* έναν μήνα μετά.

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, είχα την τύχη να συναντήσω τόσο την Ελένη Βλάχου, ευρισκόμενος στο Λονδίνο, όσο και τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, όταν ταξίδεψα στο Παρίσι· συνομίλησα μαζί του για περίπου μισή ώρα, ενημερώνοντάς τον για την κατάσταση που επικρατούσε στην Αθήνα, τίποτε περισσότερο.

Γενικώς οι δημοσιογράφοι ήμασταν συγκρατημένοι στις αντιδράσεις μας, καθώς η κατάσταση ήταν απολύτως ευμετάβλητη, μπορούσε ν' αλλάξει προς το χειρότερο ανά πάσα στιγμή.... Όλοι οι κρατικοί θεσμοί, από το κοινοβούλιο, που καθημερινά αντιμετώπιζε προβλήματα λειτουργίας, μέχρι τους οργανισμούς κοινής ωφέλειας, είχαν κλονιστεί. Για να δικαιολογήσει δε την ύπαρξή του, το καθεστώς ανακοίνωνε τακτικά την εύρεση παράνομου οπλισμού σε κάποιο σημείο της Αθήνας. Μόνο, όμως, οι φίλοι της δικτατορίας πίστευαν στο μύθευμα περί «κομμουνιστικού κινδύνου».

Κ.Α.: Τι συνέβαινε στη νυχτερινή διασκέδαση της πόλης εκείνη την εποχή; Ποιο ήταν το κλίμα που επικρατούσε στην Argentina ή στην Αθηναία, για παράδειγμα;

Χ.Α.: Πριν από τη δικτατορία οι κάτοικοι της Αθήνας συνέχιζαν να έχουν την ίδια αισιοδοξία, όπως και στα μετεμφυλιακά χρόνια. Οι άνθρωποι πλέον διασκέδαζαν στον κινηματογράφο ή στο θέατρο. Δεν γνωρίζω τι συνέβαινε στα προάστια ή σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, καθώς, όπως είπα, ζούσα ανέκαθεν στο κέντρο της πρωτεύουσας. Η επιβολή της δικτατορίας δεν φάνηκε πάντως να επηρεάζει την κίνηση σε κέντρα διασκέδασης όπως ήταν η Αθηναία ή η Argentina. Οι θαμώνες τους ήταν κυρίως μέλη της «υψηλής κοινωνίας», που στην πλειονότητά τους προσαρμόστηκαν στα νέα δεδομένα. Ο καθένας είχε το δικό του τραπέζι. Ήξερες πως θα συναντούσες, π.χ., τον Νάσο Μπότση, σε δεσμό εκείνη την εποχή με την –ανερχόμενη τότε ηθοποιό– Αλίκη Βουγιουκλάκη, ή τον Αριστοτέλη Ωνάση με τους διάσημους φίλους του. Η αθηναϊκή κοινωνική ζωή με ενδιέφερε πολύ, εκτός των άλλων και από επαγγελματική άποψη. Θυμάμαι, μάλιστα, κι ένα ευτράπελο περιστατικό. Κάθε βράδυ μετά τη δουλειά στην εφημερίδα συνήθιζα να

πηγαίνω στον κινηματογράφο. Μετά την προβολή, που διαρκούσε από τις δέκα έως τα μεσάνυχτα, περνούσα οπωσδήποτε από την Argentina. Ωστόσο, ένα βράδυ βγήκα από τον κινηματογράφο κι άρχισα να κατεβαίνω τη λεωφόρο Συγγρού. Πολύ αργότερα, περίπου στη μία, συνειδητοποίησα πως είχα ξεχάσει να επισκεφθώ την Argentina· όσο κι αν φαντάζει απίστευτο, γύρισα πίσω μονάχα γι' αυτό!

Κ.Λ.: Ποιες ήταν οι άλλες διαθέσιμες επιλογές διασκέδασης;

Χ.Λ.: Πέρα από το θέατρο και τον κινηματογράφο, δεν υπήρχαν άλλες εναλλακτικές επιλογές. Στα θέατρα παίζονταν αρκετά καλές επιθεωρήσεις, που συνήθως ασκούσαν έμμεση κριτική στη δικτατορία. Μόλις, όμως, η υπηρεσία λογοκρισίας εντόπιζε κάτι που ξεπερνούσε τα όρια ανοχής της, το αφαιρούσε από την επόμενη κιόλας ημέρα. Όποτε θεωρούνταν το έργο ύποπτο –χωρίς να δίνει συγκεκριμένη αφορμή στη λογοκρισία–, εφαρμόζοταν μια «διακριτική» ψυχολογική πίεση: οι λογοκριτές παρακολουθούσαν την παράσταση, σημειώνοντας τα αμφίβολα σημεία, ώστε να ζητήσουν έπειτα εξηγήσεις από τους συντελεστές. Ευρέως γνωστό και χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα ήταν το έργο του Ιάκωβου Καμπανέλλη *Το μεγάλο μας τσίρκο*· ανάμεσα στους θεατές της παράστασης, υπήρχαν και «εκπρόσωποι» του στρατιωτικού καθεστώτος, που κατέγραφαν και ενημέρωναν τους προϊσταμένους τους για τις αντιδράσεις του κοινού. Ως γνωστόν, λίγο πριν από τα γεγονότα του Πολυτεχνείου το έργο διακόπηκε βίαια από τη Χούντα. Όσο για τον κινηματογράφο, οι ταινίες που έπαιρναν άδεια προβολής ήταν κυρίως οι «κλασικές» –ήταν βέβαια αδιανόητο να παρακολουθήσουμε κάποια ταινία που θα παρουσίαζε απόψεις της αριστεράς.

Κ.Λ.: *Μίλησέ μου και για τον Αριστοτέλη Ωνάση. Έτυχε να συναντηθείτε;*

Χ.Λ.: Είχαμε κανονίσει με τον Νάσο Μπότση να γευματίσουμε στο εστιατόριο ενός ξενοδοχείου της Αθήνας – δυστυχώς, δεν θυμάμαι τ' όνομα του ξενοδοχείου. Τότε είδα για πρώτη φορά τον Ωνάση, στην υποδοχή πελατών. Το ύφος με το οποίο χαιρέτησε τον Μπότση ήταν μάλλον υπεροπτικό· τουλάχιστον έτσι το εξέλαβα. Κατάλαβα ποιος ήταν ρωτώντας τον Νάσο Μπότση, ο οποίος βέβαια γνώριζε τους πάντες. Και το αντίστροφο. Οι πάντες τον γνώριζαν. Ήταν ήδη σημαντική προσωπικότητα στον δημοσιογραφικό χώρο προτού εκδώσει την *Απογευματινή*, είχε κοινωνικές επαφές με όλους. Πάντως, κανένα απ' αυτά τα ονόματα δεν μας προκαλούσε δέος, παρότι ο Ωνάσης, για παράδειγμα, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είχε εξελιχθεί ήδη σε μεγιστάνα! Με παρόμοιο τρόπο αντιμετωπίζαμε όλους τους εφοπλιστές.

Κ.Λ.: *Ένα άλλο σημείο για τ' οποίο θα 'θελα να πούμε δυο λόγια είναι η γνωριμία σου με τον Γιώργο Ζαμπέτα.*

Χ.Λ.: Αυτό συνέβη την εποχή που έγραφα το τακτικό αθλητικό-πολιτικό σχόλιό μου στην *Απογευματινή*, κάθε Πέμπτη συγκεκριμένα. Μια ημέρα, ενώ βρισκόμουν στο Brazilian, όπου κάθε μεσημέρι κανόνιζα να συναντήσω διάφορους φίλους και συναδέλφους, είδα τον Ζαμπέτα –πραγματικός μάγκας–, ο οποίος με ρώτησε γιατί δεν είχα γράψει κάτι εκείνη τη μέρα. Απ' ό,τι κατάλαβα, ήταν φανατικός αναγνώστης μου, δεν υπήρχε άρθρο μου που να μην το έχει διαβάσει, όπως μου είπε. Ήταν ένα περιστατικό που μου έμεινε αξέχαστο έως σήμερα.

Κ.Λ.: Μια άλλη συνήθειά σου ήταν να παρακολουθείς τις κούρσες του ιπποδρόμου. Με ποια αφορμή άρχισες;

Χ.Λ.: Όταν βρισκόμουν στο Παρίσι, συνάντησα τον Λάζαρο Πετροπουλάκη, αθλητή των 110 μ. μετ' εμποδίων, ο οποίος είχε πάει στη γαλλική πρωτεύουσα προκειμένου να σπουδάσει φυσικοθεραπεία. Αργότερα, κάποια στιγμή, ένας διάσημος πελάτης του, αντί να τον πληρώσει, του είπε σε ποιο άλογο έπρεπε να ποντάρει. Ο Πετροπουλάκης ακολούθησε την υπόδειξή του και κέρδισε· έκτοτε άρχισε να ασχολείται συστηματικά με τις ιπποδρομίες – αλλάζοντας, κατά κάποιον τρόπο, επάγγελμα! Αυτός μου μετέδωσε το... «μικρόβιο».

Το τέλος της δικτατορίας

Κ.Λ.: Ποιες είναι οι αναμνήσεις σου από τα γεγονότα του Πολυτεχνείου, που αποτέλεσαν το προοίμιο του τέλους για τη δικτατορία;

Χ.Λ.: Όπως πάντοτε, για λόγους που εξήγησα προηγουμένως, δεν είχα καμία ουσιαστική συμμετοχή στις δράσεις των αντιδικτατορικών κινημάτων. Το μόνο μείζονος σημασίας περιστατικό που θυμάμαι ήταν οι πρώτες φοιτητικές καταλήψεις, κυρίως στη Νομική Σχολή Αθηνών στις αρχές του 1973. Η μεγάλη εξέγερση των φοιτητών στο Πολυτεχνείο που εορτάζεται από το ελληνικό κράτος σημειώθηκε από τις 14 έως και τις 17 Νοεμβρίου 1973.

Βρισκόμουν στα γραφεία της Απογευματινής –στην οδό Φειδίου, από την πλευρά του Πολυτεχνείου– μαζί με τον Νάσο Μπότση. Καθ' όλη τη διάρκεια του απογεύματος ακούγαμε διάφορες εκρήξεις, μικρής έντασης, από τον χώρο του εκπαιδευτικού ιδρύματος. Επειδή μέχρι τότε δεν είχαμε έγκυρες πληροφορίες για την αιτία των εκρήξεων, ο Νάσος Μπότσης

με παρακίνησε να κατευθυνθούμε προς το Πολυτεχνείο προκειμένου να δούμε πώς ακριβώς εξελισσόταν η κατάσταση. Φτάνοντας επιτόπου διαπιστώσαμε πως η αστυνομία είχε κάνει χρήση δακρυγόνων για να ελέγξει τις αντιδράσεις των φοιτητών. Θεωρήσαμε πως έπρεπε ν' αποχωρήσουμε αμέσως από το σημείο, όπως κι έγινε. Αυτή ήταν και η μοναδική επαφή μου με τα γεγονότα του Πολυτεχνείου.

Κ.Λ.: Κι έτσι, μετά από μερικούς μήνες, φτάνουμε στην πτώση της Χούντας. Για όσους κατείχαν κάποιο σημαντικό αξίωμα επί δικτατορίας, έχει ακουστεί πως το χρησιμοποίησαν ως μέσον πλουτισμού. Ποια είναι η γνώμη σου επ' αυτού;

Χ.Λ.: Δεν ξέρω εάν ο ισχυρισμός ευσταθεί για τα ηγετικά στελέχη του καθεστώτος, τον Παπαδόπουλο, τον Παττακό και τους υπόλοιπους. Ωστόσο, στην περίπτωση του Ασλανίδη –με τον οποίο είχα επικοινωνία, για απολύτως επαγγελματικούς λόγους– δεν νομίζω πως συνέβη κάτι τέτοιο. Εάν εξετάσουμε την πορεία της ζωής του κατά τη Μεταπολίτευση, έως και τον θάνατό του, είναι μάλλον απίθανο να αποκόμισε κάποιο οικονομικό όφελος ασκώντας τα καθήκοντα του γενικού γραμμάτσα αθλητισμού.

Σε συνομιλία που είχα με τον Ασλανίδη –η Μεταπολίτευση ήταν ήδη γεγονός– χάρη στην επιστροφή του Κωνσταντίνου Καραμανλή– τον προειδοποίησα πως έπρεπε να φύγει από την Ελλάδα, καθώς η σύλληψή του ήταν βέβαιη.

«Θα τολμήσουν να κάνουν αυτό το πράγμα; Θα συλλάβουν δηλαδή και τον Παπαδόπουλο;» διερωτήθηκε.

«Βεβαίως. Θα σας συλλάβουν όλους!» επέμεινα.

«Μα εγώ δεν έχω κάνει τίποτε για το οποίο πρέπει να φοβάμαι...»

Γίνεται, νομίζω, κατανοητό πως κανένας από τους συμμε-

τέχοντες στο πραξικόπημα δεν συνειδητοποιούσε την πολιτειακή αλλαγή που είχε συντελεστεί την 24η Ιουλίου 1974. Ο Παττακός, μάλιστα, τόλμησε εκείνες τις ημέρες να κυκλοφορήσει στην Αθήνα και δέχτηκε επίθεση του πλήθους, που όρμησε να τον λιντσάρει στην οδό Πανεπιστημίου.

Έπειτα από μια περίοδο κατά την οποία ο Ασλανίδης ήταν άφαντος, έμαθα πως κατάφερε να φτάσει στη Γένοβα, με τη μεσολάβηση κάποιου εφοπλιστή. Ανεξάρτητα από τις διαφορετικές πολιτικές πεποιθήσεις, η επαγγελματική σχέση που είχαμε όλα αυτά τα χρόνια με βοήθησε ν' αντιληφθώ το ποιόν του· τον δευτερεύοντα ρόλο που είχε στην οργανωτική δομή του καθεστώτος και το πόσο προσπάθησε ν' αναδείξει τους Έλληνες αθλητές. Σε ανθρώπινο επίπεδο, θέλησα αμέσως να μάθω νέα του: πώς ζει στο εξωτερικό και ποια ήταν η οικονομική κατάστασή του. Τηλεφώνησα στη γυναίκα του, η οποία πράγματι μου έδωσε τα στοιχεία επικοινωνίας του συζύγου της στην Ιταλία. Όταν πήγα στο Λονδίνο, του τηλεφώνησα ζητώντας να τον επισκεφθώ. Κανονίσαμε να ταξιδέψω αεροπορικώς στη Γένοβα, όπου τον συνάντησα στην προκυμαία της πόλης.

Μιλούσαμε περπατώντας συνεχώς, απ' άκρη σ' άκρη της προκυμαίας. Ο Ασλανίδης που αντίκρισα είχε γίνει πια σκιά του εαυτού του. Η κατάσταση ήταν πολύ άσχημη. Στην πορεία της κουβέντας μας αντιλήφθηκα πως δεν είχε καθόλου χρήματα· ούτε για να καλύψει τις βασικές ανάγκες του. Όταν τον ρώτησα σε ποιο ξενοδοχείο μένει, μου απάντησε πως το μόνο που 'χε καταφέρει ήταν να κοιμάται στο πατάρι ενός βιβλιοπωλείου που ανήκε σε κάποιον φίλο του.

Του πρότεινα να πάει στην Αγγλία, τη μοναδική χώρα του εξωτερικού όπου μπορούσα να κάνω κάτι για να τον βοηθήσω, μέσω των γνωριμιών μου.

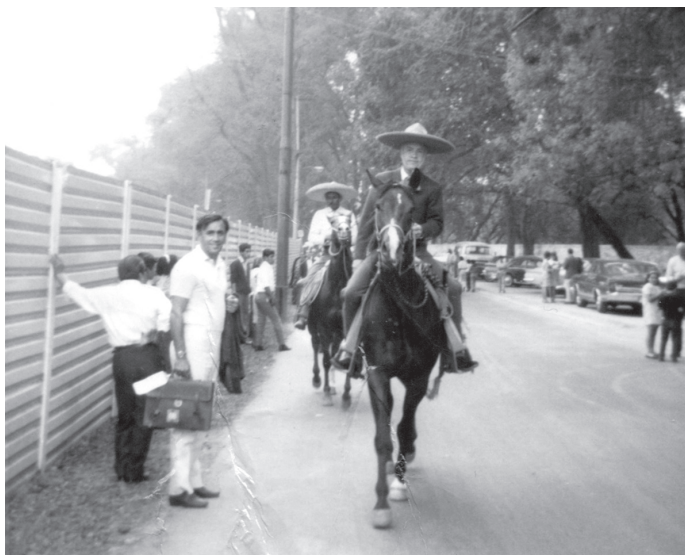
«Πρόκειται για τη μοναδική χώρα στην οποία δεν θα ταξίδευα ποτέ! Διότι είναι σχεδόν βέβαιο πως οι Άγγλοι θα με

εκδώσουν στην Ελλάδα. Αυτή τη στιγμή δεν είμαι στην κατάλληλη ψυχολογική και σωματική κατάσταση, ώστε να πάω φυλακή» μου εξήγησε με αφοπλιστική ειλικρίνεια.

Προτού τον αποχαιρετήσω, θέλησα να του δώσω πεντακόσιες λίρες που είχα μαζί μου από το Λονδίνο. Επί δέκα λεπτά προσπαθούσα να τον πείσω να πάρει αυτά τα χρήματα κι εκείνος αρνιόταν κατηγορηματικά. Ήταν προφανές πως τα χρειαζόταν, αλλά η αξιοπρέπειά του –και ο εγωισμός έως ένα σημείο– τον εμπόδιζε να δεχτεί τη βοήθειά μου. Λογική συμπεριφορά, εάν σκεφτούμε την αιφνίδια αλλαγή «ρόλων»: ο άλλοτε πανίσχυρος γενικός γραμματέας αθλητισμού να εξαρτάται τώρα από τη δική μου οικονομική ενίσχυση, ενός δημοσιογράφου του οποίου τα γραφόμενα επιχειρούσε κάποτε να ελέγξει. Τελικά, συμφώνησε να κρατήσει το ποσόν, υπό μορφή δανείου, με την υπόσχεση πως κάποια στιγμή θα μου το επέστρεφε. Προσωπικά, το ζήτημα δεν με απασχολούσε· ήξερα πως ήταν αδύνατον να μου το επιστρέψει. Αργότερα πληροφορήθηκα πως κατάφερε να φτάσει στο Σάο Πάολο, δίχως να έχω την παραμικρή ανάμειξη σ' αυτό.

Εκεί ανέλαβε τη διεύθυνση ενός εργοστασίου με παιδικά ρούχα, παρόλο που δεν γνώριζε καμία ξένη γλώσσα. Το πρώτο πράγμα που έκανε ο Ασλανίδης ήταν να μου στείλει, ως ένδειξη ευγνωμοσύνης, δύο φορέματα και δύο ζευγάρια παπούτσια για τις κόρες μου.

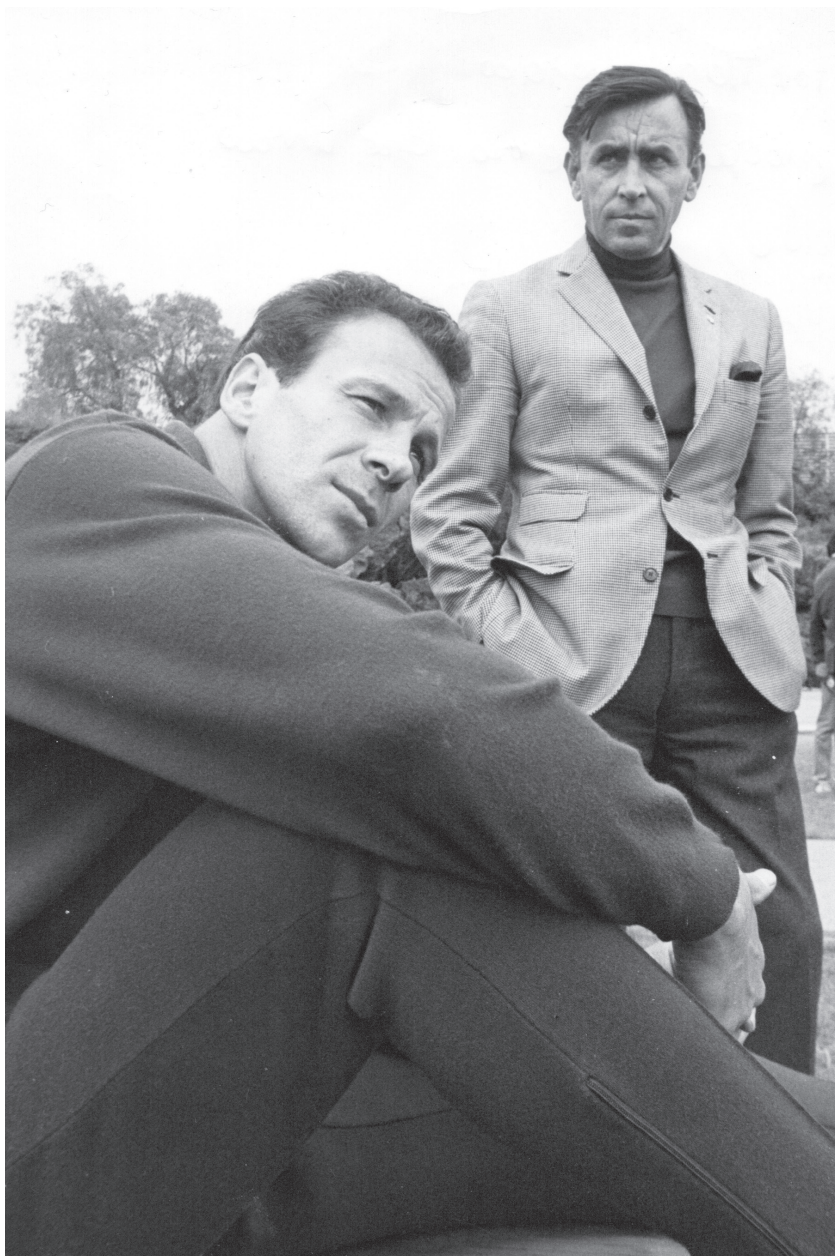
Το ελληνικό κράτος τού επέτρεψε να γυρίσει στην πατρίδα μόνον όταν διαπιστώθηκε πως ήταν σοβαρά άρρωστος λόγω καθολικού καρκίνου, δηλαδή καρκινικών όγκων σε όλον τον οργανισμό του. Τον συνάντησα για τελευταία φορά όταν νοσηλευόταν σε στρατιωτικό νοσοκομείο των Αθηνών, σωματικά και ψυχολογικά καταρρακωμένος. Λίγες ημέρες αργότερα επέστρεψε στο σπίτι του, όπου και πέθανε.

Μεξικό, 1968: Ανταποκριτής στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Μεξικό, 1968: Με τον Τζον Κάρλος, χάλκινο ολυμπιονίκη στα 200 μ. Επίσης, ήταν ένας από τους Μαύρους Πάνθηρες, που ύψωσαν το χέρι τους στο βάθρο των νικητών για τα δικαιώματα των Αφροαμερικανών σε μια από τις ιστορικότερες στιγμές των Ολυμπιακών Αγώνων του 20ού αιώνα. «Ως δημοσιογράφος όφειλα να τους πάρω συνέντευξη και ως άνθρωπος να τους σφίξω το χέρι για την πρωτοβουλία αυτή...».

Μεξικό, 1968: Με τον πρωταθλητή Χρήστο Παπανικολάου, μετά την «οκτάωρη γιγαντομαχία» που τον έφερε στην τέταρτη θέση στην κατάταξη του άλματος επί κοντώ.

Ο Χάρης Λυμπερόπουλος, με την Αθηνά (δίπλα του), τον αδερφό του, Περικλή (αριστερά του), τον πεθερό του, Γεράσιμο / Μάκη Ρεμέντζη (πρώτο από αριστερά), και την πεθερά του, Γεωργία Ρεμέντζη, το γένος Βόγα (τέταρτη από δεξιά), δύο αληθινούς κοσμοπολίτες.

Μόναχο, 1972: Καλύπτοντας άλλη μια διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων ως ανταποκριτής της Απογευματινής.

ἡ Ὀλυμπιάδα τοῦ 1968

Ευκαιρία
μεγάλης
νίκης
χάθηκε
στην Έλβετία

Ο Παπανικολάου μπαίνει σήμερα στη μάχη. Επίσης και οι Ιστοπλόοι Έλλας-Όλλανδια στο ορότερ πόλο.

EIPHNIKA

ΟΚΤΩ ΩΡΕΣ ΔΙΑΦΟΡΑ

[illegible][illegible]

Ο φανταστικός τερματισμός στα 10.000 μ.

ΕΤΗ ΠΡΟΚΡΙΣΙΣ ΜΕ ΕΝΑ ΑΛΜΑ

‘Ο Χάρης Λαμπρινάκος
τηλεγράφι

Ο κ. Χάρης Λαμπρινάκος, γεννημένος στην Αθήνα, είναι πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Αθηνών, με ειδίκευση στην Οικονομική Επιστήμη. Έχει εργαστεί για πολλά χρόνια σε διάφορες εταιρείες, όπου ανέπτυξε σημαντικές δεξιότητες στην διοίκηση και στην ανάλυση των οικονομικών δεδομένων. Τον τελευταίο χρόνο εργάστηκε ως οικονομικός σύμβουλος για μια μεγάλη εταιρεία, όπου συνέβαλε στην βελτιστοποίηση των οικονομικών της λειτουργιών.

Ο κ. Λαμπρινάκος είναι μέλος του Ελληνικού Οικονομικού Συλλόγου και του Ελληνικού Οργανισμού Οικονομικών Επιστημόνων. Είναι επίσης μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας Οικονομικών Επιστημόνων της Ελλάδας.

Επικοινωνία: Τηλ. 101 123 4567, 101 234 5678, 101 345 6789. E-mail: charis@laprinos.gr

‘Ο Νικόλαος
απεκρίσθη

Ο κ. Νικόλαος, γεννημένος στην Αθήνα, είναι πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Αθηνών, με ειδίκευση στην Οικονομική Επιστήμη. Έχει εργαστεί για πολλά χρόνια σε διάφορες εταιρείες, όπου ανέπτυξε σημαντικές δεξιότητες στην διοίκηση και στην ανάλυση των οικονομικών δεδομένων. Τον τελευταίο χρόνο εργάστηκε ως οικονομικός σύμβουλος για μια μεγάλη εταιρεία, όπου συνέβαλε στην βελτιστοποίηση των οικονομικών της λειτουργιών.

Ο κ. Νικόλαος είναι μέλος του Ελληνικού Οικονομικού Συλλόγου και του Ελληνικού Οργανισμού Οικονομικών Επιστημόνων. Είναι επίσης μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας Οικονομικών Επιστημόνων της Ελλάδας.

Επικοινωνία: Τηλ. 101 123 4567, 101 234 5678, 101 345 6789. E-mail: nikolaos@nikolaos.gr

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ

Ο κ. Νικόλαος, γεννημένος στην Αθήνα, είναι πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Αθηνών, με ειδίκευση στην Οικονομική Επιστήμη. Έχει εργαστεί για πολλά χρόνια σε διάφορες εταιρείες, όπου ανέπτυξε σημαντικές δεξιότητες στην διοίκηση και στην ανάλυση των οικονομικών δεδομένων. Τον τελευταίο χρόνο εργάστηκε ως οικονομικός σύμβουλος για μια μεγάλη εταιρεία, όπου συνέβαλε στην βελτιστοποίηση των οικονομικών της λειτουργιών.

Ο κ. Νικόλαος είναι μέλος του Ελληνικού Οικονομικού Συλλόγου και του Ελληνικού Οργανισμού Οικονομικών Επιστημόνων. Είναι επίσης μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας Οικονομικών Επιστημόνων της Ελλάδας.

Επικοινωνία: Τηλ. 101 123 4567, 101 234 5678, 101 345 6789. E-mail: nikolaos@nikolaos.gr

ΑΙΣΙΟΔΟΣΟΙ ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΜΑΣ

Ελπίζουμε στη ρεβάνς

100.000 ΔΩΡΟ ΑΝ ΠΡΟΚΡΙΘΟΥΝ

Στα 100.000 κέρπεται, θα διατεθούν οι ενδιαφερόμετοι που θέλουν να επηρεάσουν τον κόσμο με την προκήρυξη των νέων του προγράμματος συνολικά. Για να διατεθούν οι 100.000 κέρπεται, θα διατεθούν οι ενδιαφερόμετοι που θέλουν να επηρεάσουν τον κόσμο με την προκήρυξη των νέων του προγράμματος συνολικά.

Εάν ημερής, ο Εθνικός και οι άλλοι...

Ο ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΜΑΣ Χ. ΑΥΜΠΕΡΟΥΔΗΣ
ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΙ ΤΗΝ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Παπανικολάου
4^{ος} (5.35) μετά
από όκτάωρο
γιναντομαχία

[illegible]

ANAMENETAI ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΤΟ ΒΙΕΤΝΑΜ

Ραντεβού με την
Γκλάντις, αλλά είναι
άσφαλείς οι
—άστροναύτες

ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΝ ΚΕΝΝΕΤΥ, 17. Παιμ-
Η ΔΟΥΣΕΙΣ το Δωδεκανήσιον μοιαισι θύ-
 ρα στήν ΕΡΕΒΑ της θύρας. Καί οι τρείς α-
 γκαρσίναι κωλύονται νάρα πύου τους βάλ-
 σουν εν μυστο ταύταις εν τω τω καλώς ε-
 σπασάντων.

Στις 02.08 ουσιώσως το πρ-
 ος Ερως καί η παύση των ε-
 ρων το αλμα τους σπασ-
 ούμενος νά αμύνουν εναν-
 τί τους κατ'αρχήν ελπίς
 νά γινώσκω νάν ημείς το ε-
 κληνών τω.

Καί τω έν Ερεβαν 139 άρ-
 μάς εν Ιερίω. Ένα σπασί-
 ον άμύναντες άπό της κωλύ-
 σης τρείς άρμάς ελπίς
 άμύναντες εν τω έν-
 όρως καί εν Ιερίω.

Από αριστερά
 αμύνοντες εν τω Ερεβαν
 εναντί τους άρμάς εν
 Ερεβαν άμύναντες τω έν-
 όρως καί εν Ιερίω.

ΜΕ ΤΟ ΕΣΤΡΑ
ΕΡΕΒΑΝ

*Αποφάσισε από κοινή η κυρία Σπυρδ (όμοτιπέρ), θλάνοντο
τόν αζυγό της στην όδον της πλαιοπόσεως, σε μία όη
της θηροπόσεως τοῦ Ἀνδρῆλως. θλάνη της η. Σπ
σπν. αζυγὸς μὲ θλάνοντο τὸν θηροπόσεως η. Σπ

Τρεῖς
ἡμέρες
χωρὶς
μάχες

[illegible]

Ανταποκρίσεις του Χάρη Λυμπερόπουλου από τους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Μεξικό το 1968 για την Απογευματινή.

ΣΠΟΡ 3 ΞΕΤΡΑ σελίδες 'Η μάχη του Μονάχου

ΕΚΛΑΨΕ ΚΙ' ΕΦΥΓΕ

ΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΥΓΟΥΝΤΟΥ
'Η Έλλάς
δασις σέ
ένα κόσμο
συγχύσεως

Το έλλειμμα
και το
πρόβλημα

Μονάχο, 10 η Μαΐου. Ο Α. ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
Η ΟΑΕΑ της Ελλάδας έφυγε από το Μονάχο με τον ήρωα της προηγούμενης μέρας, τον 19χρονο Α. ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟ, ο οποίος έλαβε το χρυσό μετάλλιο στο 100 μέτρα. Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ έλαβε το χρυσό μετάλλιο με τον χρόνο 10.9, ο οποίος είναι ο καλύτερος χρόνος στην ιστορία της Ελλάδας. Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ έλαβε το χρυσό μετάλλιο με τον χρόνο 10.9, ο οποίος είναι ο καλύτερος χρόνος στην ιστορία της Ελλάδας.

Πώς
ο γιατρός
έκασε το
μετάλλιο
Δύο σκούπες ταλκωστές
σε στήλη γκράνγκυλ

ΟΙ ΟΙ ΤΗΝ ΔΙΝΕΙ
ΦΑΣΙ ΠΡΟΣ ΦΑΣΙ
Ο ΑΝΗΘΡΩΠΟΣ
ΤΗΣ "Α", ΕΙΝΗ
ΟΛΙΓΟΤΑΤΑ
ΧΑΡΗΣ ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΙΝΗΘΡΩΠΟΣ
"Η "Α", στόν
παλμό
της ζωής
Βοήθαεσσα!
Πινυθιάστε
Ο ΚΥΡ... είναι το ΗΛΑ
Μα ιερή
Ελλάδα στην
Ιστορία
Το έλλειμμα
και το
πρόβλημα

Προπονούνται - ζυγίζονται - αίσιοδοξούν
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
μπαίνουν στον χορό..
- Πώς δά προπονούνται οι άθληται στίβου

Τελειώνει ο άπειστομένος της "Α".
ΧΑΡΗΣ ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
Το πρόβλημα της Ελλάδας είναι η έλλειψη προπονητών. Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα. Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα.

ΦΩΤΟ-ΣΠΟΡ
Το χορό - το σκούπ - το παλμό
Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα. Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα.

Και ο Τζορτζ
Ο Τζορτζ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα. Ο Τζορτζ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα.

ΣΟΒΑΡΑ ΕΠΙΠΛΟΚΗ ΤΟΥ ΤΡΑΥΜΑΤΟΣ ΤΟΥ
ΚΑΒΩΜΕΝΟΣ
βαριά ο γιατρός

Η "Α", στο
Μόναχο
Ο ΧΑΡΗΣ ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα. Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα.

Μέση
λύει
στό
ένοίκια
μέ τον
νέο νόμο
ΝΕΤΕΡΑ ΥΠΟ ΟΡΩΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
Το έλλειμμα και το πρόβλημα
Το έλλειμμα και το πρόβλημα

Τόν κίνεσε η τρομερή
προσπάθεια
Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα. Ο ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ είναι ο καλύτερος προπονητής στην Ελλάδα.

τρέχει
σήμερα
ΤΟΥ Χ. ΑΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝΑΣ ιεραρχικός πόνο, που
ΕΝΑΣ ιεραρχικός πόνο, που

Ανταποκρίσεις του
Χάρη Αυμεροπούλου
από τους Ολυμπιακούς
Αγώνες στο Μόναχο
το 1972 για την
Απογευματινή.